

Hukuk ve Uygulamada İnsanca Sığınma Üzerine Dünyadan ve Türkiye'den Notlar

Notes From the World and Türkiye on Humane Asylum in Law and Practice

Ekin Deniz UZUN*

ÖZ

İnsanca sığınma kavramı, sığınma arayan kişinin hedef ülkeye ulaşması ve varış ülkesinde bulunduğu zaman bağlamında değerlendirilmelidir. Sığınma arama sürecinde bireyin insanca bir muameleye tabi tutulması insanca sığınmanın kavramsal değerinin ilgili devletçe hukuk ve uygulamada idrak edilmiş olması ile mümkün olur. Bahsi geçen idrak, sığınma başvurusu işletim sürecinin kişiler için belirsiz kılınmaması ve hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkının ilgili ülke tarafından benimsenmiş olması anlamına gelmektedir. Sığınılan ülkede insana yakışır bir sığınmanın kişi için mümkün kılınmış olduğu çıkarımına varılabilmesi için ülkedeki sosyal uyum sürecinin de ayrıca dikkate alınması gerekir. Sosyal uyum, hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkının ulusal düzenlemelerde ve uygulamada ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve mekânsal alanlara sirayet etmiş olması ve kişinin içerisinde bulunduğu sürecin belirsiz kılınmaması ile gerçekleşebilir.

Makale, hedef ülkeye varış sürecinde insanca sığınma kavramını dünyadan örnekler bağlamında tartışır ve uluslararası hukuk düzenlemeleri üzerinden sığınma kavramını insanca sığınma kavramı ile devlet uygulamalarının hangi durumlarda insanca sığınma kavramına ters düşeceğini analiz eder. İnsanca sığınma kavramının varış ülkesinde geçirilen ve toplumsal uyuma ilişkin boyutunu ise Türkiye'de bulunan Suriyeliler ile ilgili olarak hukuk ve uygulamayı göz önünde bulundurma suretiyle somutlaştırır. Neticesinde, makale insanca sığınmanın hukuk ve uygulamanın örtüştüğü noktada gerçekleşeceğini vurgulamakla beraber, özellikle sosyal uyum açısından farklı dinamiklerin denkleme girmesi nedeniyle insanca sığınma kavramında gri alanlar olabileceğine işaret eder.

Anahtar Kelimeler: İnsanca sığınma, Hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkı, İnsan hakları, Sosyal uyum, Devlet uygulamaları.

* Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9757-0223>

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Ekin Deniz UZUN

E-posta/E-mail: eduzun@aybu.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 15.08.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 30.10.2024

ABSTRACT

The concept of humane asylum should be considered in the context of asylum-seekers' arrival in the destination country and their stay there. The humane treatment of individuals in the asylum-seeking process is only possible if the conceptual value of humane asylum is recognised in law and practice by the state concerned. This means that the asylum procedure is not rendered uncertain for individuals and that the country concerned accepts the right to be recognised as a person before the law. To conclude that a humane asylum in the country of asylum is possible for the person, the social cohesion process in the country of asylum must also be considered. Social cohesion can only be realised if the right to be recognised as a person before the law has permeated the economic, social, cultural, political, and spatial spheres in national regulations and practice and if the process in which the person finds themselves is not rendered uncertain.

The article discusses the concept of humane asylum in the process of arrival in the destination country in the context of examples from around the world. It analyses the rights of asylum seekers through international legal regulations and the circumstances in which state practices may contradict the concept of humane asylum. It concretises the dimension of humane asylum concerning social cohesion in the destination country by considering the laws and practices regarding Syrians in Türkiye. As a result, the article emphasises that humane asylum will be realised at the point where law and practice overlap. However, there may be grey areas in the concept of humane asylum due to the introduction of different dynamics into the equation, especially regarding social cohesion.

Keywords: Humane asylum, The right to be recognized as a person before the law, Human rights, Social cohesion, State practices.

GİRİŞ

Jean-François Durieux sığınma sürecini “*mülteci zamanı*” kavramı ile formüle eder ve mülteci zamanını iki düzlemde değerlendirir. Durieux’in analizinin ilk boyutu “*bağlanma sürecinde geçen zaman*”dır ve kişinin ilgili ülkede hayatını kurmasına ilişkin başlangıca tahakkuk eder¹. Zaman içerisinde bireyin devletle olan ilişkisinin doğru orantılı bir şekilde artış göstermesi beklenir². 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme’nin (1951 Cenevre Sözleşmesi)³ mantığında da aynı doğru orantılı ilişki yatar⁴. Durieux, mülteci zamanının ikinci aşamasını mülteci statüsünün sona ermesi ile açıklar⁵.

Makale, insanca sığınmanın ne olduğu ve nasıl olması gerektiğine ilişkin araştırmasını, mülteci zamanı kavramında yer alan ilk boyut bağlamında, sığınma arama ve uyum süreci hususları etrafında

- 1 Jean-François Durieux, ‘Temporary protection: Hovering at the edges of refugee law’ in Maarten den Heijer and Harmen van der Wilt (eds), *Netherlands Yearbook of International Law* (TMC Asser Press 2014) 221–253.
- 2 James C Hathaway, *The Rights of Refugees* (Cambridge University Press 2021), 173.
- 3 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme (kabul ediliş tarihi 28 Temmuz 1951, yürürlüğe giriş tarihi 22 April 1954) 189 UNTS 137 (1951 Cenevre Sözleşmesi), RG 5.9.1961/10898.
- 4 Jessica Schultz, ‘An end to asylum? Temporary protection and the erosion of refugee status’ in Christine M Jacobsen, Mary-Anne Karlsen and Shahram Khosravi (eds), *Waiting and the Temporalities of Irregular Migration* (Taylor & Francis Group 2021) 174.
- 5 Bknz UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), ‘The Cessation Clauses: Guidelines on Their Application’ 26 April 1999 <<https://www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/1999/en/39942>> accessed 6 August 2024. Ayrıca bknz Hamsa Vijayaraghavan and Pallavi Saxena, ‘A premature attempt at cessation’ (2019) 62 *Forced Migration Review* <<https://research.ebsco.com/c/vxop63/viewer/pdf/jtqxqekrdn>> accessed 6 August 2024.

açıklar. Makalenin ileri sürdüğü tez, Duriex'in mülteci zamanının *insanca sığınmaya uygun olarak* başladığının ve devam ettiğinin anlaşılabilmesi için birtakım bileşenlere ihtiyaç olduğudur: Kişinin sığınma talebinde bulunduğu ve dolayısıyla zulümden/zulüm tehdidinden kaçmakta olduğunun tespiti; tespite ilişkin sürecin belirsiz tutulmaması, hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkı bağlamında hukuki ve uygulamadaki kuralları belli insan onuruna yakışır bir sığınma sürecinin kişi için işletilmesi⁶.

Sığınmaya ilişkin süreç kişinin ülkesini terk etmesi ve sığınabileceği bir ülke arayışına girmesi ile başlar. Bu zamanın insanca sığınma mantığına uygun ilerlemesi, devlet uygulamalarının sığınma talebinde bulunan kişileri *nesneleştirme*⁷, temel hakların öznesi olduklarını idrak etmiş nitelikte olmasıyla mümkün olur. Şayet devletler sığınma talep eden ve bu arayıştaki kişileri ırk, din, dil ve mezhep ayrımı yapmaksızın, geldikleri coğrafyayı değerlendirme denkleminde almadan bir sığınma politikası geliştirmiş olurlarsa örneğin takip eden devlet uygulamalarına *de facto* boyutta ya da yasal düzenlemeler çerçevesinde rastlanılmayacaktır. Bahsi geçen olumsuz örnekleri somutlaştırmak adına: kuralları, usulü, işleyişi ve zamanı belirgin olmayan bir sığınma prosedürü benimsenmiş olması; geri itme yöntemleri ile hukuka aykırı bir şekilde kişilerin sığınma başvurusu yapmalarına engel olunması⁸; geri göndermeme prensibine uygun olmayan sığınma politikalarının benimsenmiş olması⁹; uzun süreli gözaltında tutmak ya da gözaltı sürecinde istismar ve zalimane uygulamalar ile psikolojik ve fiziksel şiddet uygulanması¹⁰.

İnsanca sığınma, sığınma talebinin ilgili devlette karşılık bulması sonrasında uyum sürecinin gerçekleşip gerçekleşmediği ya da ne oranda gerçekleşebildiği ile de ilgilidir. Türkiye'deki Suriyeliler bağlamında insanca sığınmanın sosyal uyuma ilişkin boyutu makalenin ikinci bölümünde hukuk ve uygulamadaki düzenleme ve örnekler üzerinden somutlaştırılır. Sosyal uyuma ilişkin husus, özellikle ampirik bir araştırma ile daha net ortaya koyulabileceği için, bu bölümde makale literatür taraması yapmak suretiyle farklı araştırmacıların bulgu ve görüşlerini harmanlamak yoluyla analizini yürütür.

Sosyal uyum kavramı bağlamında ise buraya kısa bir not düşmek gerekir. Henüz Türk kamuoyuna açıklanmış bir ulusal entegrasyon ya da sosyal uyum politikası bulunmamaktadır. Mevcut söylem genel itibariyle *sosyal uyum* sürecine ilişkin olması sebebiyle makale kapsamında entegrasyon yerine

- 6 İnsanca sığınmanın kavramsal boyutu insanca bir yaşamın ne olduğunun ortaya konulması üzerinden de anlaşılabilir. İnsanca bir yaşamın elementleri üzerine açık uçlu ve kapsamlı olmayan bir liste yapılabilir: Bedensel sağlık ve bütünlük; hayal gücü ve düşünce üretme kabiliyetinin desteklendiği bir ortamda yaşamak; diğer insanlarla ilişkiler ağının sürdürülmesinin mümkün kılınmış olması; ekonomik açıdan kişinin düzenli bir gelire sahip olması. Sarah Fine, 'Refugees, Safety, and a Decent Human Life' (2019) 1 Proceedings of the Aristotelian Society, 47.
- 7 Adrienne de Ruiter, 'Objectification, Dehumanization in the Global Migration Crisis' (*Oxford Academic*, 2024) <<https://doi.org/10.1093/oso/978.019.8893400.003.0004>> accessed 6 August 2024.
- 8 Bknz Thom Davies, Arshad Isakjee and Jelena Obradovic-Wochnik, 'Epistemic Borderwork: Violent Pushbacks, Refugees, and the Politics of Knowledge at the EU Border' (2023) 1 Annals of the American Association of Geographers 113, 169–188.
- 9 Jean Allain, 'The *jus cogens* Nature of non-refoulement' (2001) 13 International Journal of Refugee Law 4, 533-558.
- 10 Sabine Bauer-Amin, Leonardo Schiocchet and Maria Six-Hohenbalken, *Embodied Violence and Agency in Refugee Regimes* (Bielefeld: transcript Verlag 2022).

uyum kavramı kullanılmaktadır¹¹. Ev sahibi devletin mültecilere yönelik uyum politikalarının mültecilerin asimilasyonuna yol açıp açmayacağı veya asimilasyon sınırlarına ulaşmadan mültecilerin uyumlarının sağlanmasının ne kadar kolay olup olmadığı da sorgulanabilir. Örneğin, mültecilere temel hakların verilmesi onların ev sahibi topluma tam uyumunu kolaylaştıracaktır. Ancak temel hakların tanınması yanı sıra tek tipleştirme hedefi ile tam uyum süreci içerisine kişiler sokulursa aynı zamanda bu durum bahsi geçen kişilerin kimliklerini zayıflatabilir ve köklerini unutmalarına yol açabilir. Ev sahibi devlet, mültecilerin kimliklerini gizleme eğiliminde oldukları bir korku kültürü aşılarsa, muhtemelen bu sonuç ortaya çıkar¹².

Suriyeliler özelinde durum, onların entegre olmak ve entegre olmamak spektrumunda olmaları ve bu durumun bir “arada olma” hali yarattığı üzerinedir¹³. Makalenin ilgili bölümü ortaya koymaktadır ki, Türk hukuku Suriyelilerin sosyal uyumu ve onlar için insanca bir sığınmanın gerçekleşmesi amacıyla gerekli yasal alt yapıyı oluşturmuştur. Ayrıca belediyeler ve Sosyal Toplum Kuruluşları (STK) bağlamında da Suriyelilerin sosyal uyumu için ilgili çalışmalar yürütülmektedir. Fakat, Suriyeliler ile ilgili doğru bilinen yanlışlar, ekonomik dalgalanmalar, karşılıklı olarak toplumun ve Suriyelilerin birbirini anlama yönündeki çabasının kesintiye uğraması ve bazı medya kanallarının olumsuz söylemleri gibi birtakım unsurlar sosyal uyum sürecinin sekteye uğramasına neden olmaktadır. Bu durum insanca sığınmanın Türkiye’de bulunan Suriyeliler bakımından gri bir alana denk düşmesine yol açmakta, örneğin çalışma, eğitim ya da sağlık hakları bağlamında haklara erişim konusunda Suriyelilerin birtakım aksaklıklar ile karşılaşmasına neden olmaktadır. İlgili bölümde haklara ilişkin hukuki düzenlemeler, uygulamadaki durum, belediye ve STK’ların rolü açıklanmıştır. Türkiye’nin bu kısımda değerlendirilmek üzere seçilmesinin nedeni ise 2011 yılından bu yana ülkenin gündeminde olan göç, mülteci ve sığınma hususlarının gelişen, değişen ve dinamik yapısı sebebiyle insanca sığınma bağlamında mevcut tartışmalar dahilinde ele alınabilecek – hukuki düzenlemeler nezdinde olumlu; uyum bağlamında arada olma – örneklerini barındırmasından öte gelmektedir. Arada kalma kavramı burada özellikle vurgulanmaktadır. Çünkü sığınma arama sürecinde ele alınan Türkiye dışında başka devletlerin sığınma politikaları insanca sığınma kavramı dışına düşecek, siyah-beyaz bir değerlendirmeyi gerektiren hukuka aykırı eylemler dizisinden ibarettir. Türkiye açısından ise, ulusal boyutta mevcut hukuki düzenlemelerin, Suriyelilerin, Türk toplumunun, ülkedeki belediyelerin ve STK’ların süreci şekillendiren ve etkileyen farklı aktörler olmaları sebebiyle insanca sığınma kavramının siyah-beyaz bir düzlemde değerlendirilemeyecek olmasından kaynaklıdır.

Yukarıda yapılan açıklamalar kapsamında, takip eden bölümlerde uluslararası hukuk düzenlemeleri ve literatür taraması yapılarak, insanca sığınma kavramının kapsamı hukukta ve uygulamada dünyadan ve Türkiye’den örnekler üzerinden analiz edilir.

11 Zeynep Şahin-Mencütek, N Ela Gökalp-Aras, Ayhan Kaya and Susan Beth Rottmann, *Syrian Refugees in Turkey Between Reception and Integration* (Springer 2023), 127.

Saime Özçürümez ve Ahmet İçduygu tarafından yapılan araştırma uyarınca, Türkçe yayınlarda uyum kelimesi en sık olarak kullanılan kelimedir. Saime Özçürümez ve Ahmet İçduygu, *Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme Kavramları, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2020), 27.

12 Oroub El-Abed, ‘The Palestinians in Egypt: Identity, Basic Rights and Host State Policies’ (2009) 2/3 Refugee Survey Quarterly 28, 532.

13 Şahin-Mencütek, Gökalp-Aras, Kaya and Rottmann (n 11) 127.

I. İNSANCA SİĞİNMA KAVRAMININ KAPSAMI

A. SİĞİNMA ARAMAK: NEDİR, NASIL OLUR?

1. Sığınma Aramak Nedir?

10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) uyarınca, sığınma hakkı iki ana bileşenden oluşur: sığınma arama hakkı ve sığınma arama hakkından yararlanma¹⁴. İHEB madde 14(1) uyarınca, “[h]erkes zulüm karşısında başka memleketlerden mülteci olarak kabulü talep etmek ve memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir”¹⁵. Madde 14’teki düzenlemenin yorumu kişinin bir ülkede sığınmayı talep edebilmesi halinde sığınma aramak hakkının varlık kazanabileceği şeklindedir¹⁶. Sığınma talep edilen devletin, kişinin ilgili sığınma başvurusunu değerlendirmesi egemenlik hakkının bir uzantısı/uygulamasıdır¹⁷. Dolayısıyla, sığınma aramak korunmaya yönelik bir arayışa ilişkinen, kişiye devlet tarafından sığınma verilmesi, bahsi geçen kişinin devlet bünyesinde bu korumadan yararlanması anlamını taşır¹⁸. Sığınma hakkı sığınma alma hakkı olarak değil, bireyin sığınma başvurusunda bulunma hakkı olarak düşünülmelidir¹⁹.

Kavram kargaşasını önlemek adına burada ayrıca sığınmacı, mülteci, zorla göç ve geçici koruma statüsü kavramları üzerine de kısa bir açıklama getirmek ve makalenin bahsi geçen kavramları kullanımına ilişkin bakış açısını ortaya koymakta fayda vardır.

1951 Cenevre Sözleşmesi sığınma hakkına yer vermemiştir. Bu durum, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin sığınma hakkının düzenlenmesi hususunda taraf devletlere açık kapı bırakmış olduğu şeklinde yorumlanabilir. Sığınma aramak ya da sığınma hakkı yerine, 1951 Cenevre Sözleşmesi, madde 1’de yalnızca mülteci kavramını tanımlar. 1951 Cenevre Sözleşmesi madde 1A(2) uyarınca:

ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı

14 Not olarak, sığınma hakkının “açık ya da kabul edilmiş bir anlamı” bulunmamaktadır. Bknz Atle Grahl-Madsen, ‘Territorial Asylum’ (1981) 1 The American Journal of International Law 75.

15 Universal Declaration of Human Rights (adopted 10 December 1948) UNGA Res 217 A(III) (UDHR) art 14, RG 27.5.1949/ 7217.

16 Alice Edwards, ‘Human Rights, Refugees, and The Right ‘To Enjoy’ Asylum’ (2005) 17 International Journal of Refugee Law 2, 296.

17 ibid 300.

18 Maria-Teresa Gil-Bazo, ‘Asylum as a General Principle of International Law’ (2015) 27 International Journal of Refugee Law 1, 2.

Bir ülke tarafından sığınma hakkından yararlanma olanağı tanınması insani yardım unsurunu içerisinde barındırır. Lucas Kowalczyk and Mila Versteeg, ‘The Political Economy of the Constitutional Right to Asylum’ (2017) 102 Cornell Law Review 5, 1230.

19 Bknz Guy S Goodwin-Gill, Jane McAdam and Emma Dunlop, *The Refugee in International Law* (Oxford University Press 2021).

ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen [kişi mültecidir].

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'ya göre, bir kişi 1951 Cenevre Sözleşmesi uyarınca aranan kriterleri sağladığı anda mülteci sayılmalıdır. BMMYK, bu bağlamda devlet tarafından mülteci statüsünün kişiye tanınmış olması koşulunu aramaz. Kişi zulme maruz kaldığı ülkeden ayrılması ile mülteci olarak kabul edilir – ki mülteci statüsünün varış devletince tanınması onu mülteci yapmaz, söz konusu tanıma ancak kişinin mülteci olduğunun bir ilanıdır²⁰. Eklemek gerekir ki, James Hathaway, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin mülteci tanımının kendi ülkelerinde insan hakları korumasından yararlanamayan, haklarından mahrum bırakılmış kişiler olarak yapılmasını ve günümüz şartlarına uygulanabilirliği bakımından da 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin esnek bir bakış açısı ile değerlendirilmesi gerektiğini belirtir²¹. Bahsi geçen kavram karışıklığını gören David Miller, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin tanımının takip eden şekilde yenilenmesi gerektiğini ileri sürer: *“tehdidin devlet zulmünden, devletin çöküşünden veya doğal afetten kaynaklanıp kaynaklanmadığına bakılmaksızın, yaşadıkları yerde kalmaları halinde insan hakları kaçınılmaz olarak tehdit altında olacak kişiler”*²². BMMYK'ya göre ise, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü değişen olgusal koşullara uyarlanabilir ve mahkemeler tarafından da mültecilere koruma sağlayabilen yaşayan bir enstrüman olarak uygulanabilir. Uluslararası Adalet Divanı (UAD) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM) de bahsi geçen antlaşmaların günümüz koşulları ışığında, 'yaşayan antlaşma/enstrüman' olarak yorumlanmasının önemine işaret etmiştir²³.

Öte yandan, makale mülteci zamanı bağlamında kişinin sığınma arama süreci ve sığınma arama talebinin bir devlette karşılık bulması sonrasındaki uyum sürecini, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki kavramsal belirsizlikten dolayı da iki aşamalı olarak değerlendirmekte, özellikle ilk aşama bağlamında mülteci yerine sığınma arayan kişi kavramını kullanmayı tercih etmektedir.

Türkiye'de bulunan Suriyelilerin statülerinin ifade edilmelerinde de kavram kargaşası olduğunu gözlemleyebiliriz: Suriyeli mülteciler, Suriyeli sığınmacılar ya da iltica edenler gibi. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin zaman ve coğrafi sınırlaması dikkate alındığında, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü (1967 Protokolü)²⁴ bu sınırlamaları kaldırmış olsa da Türkiye her iki düzenlemeye de coğrafi sınırlama şartını koruyarak taraf olmuştur. Dolayısıyla Türkiye yalnızca Avrupa'dan gelen sığınmacılara mülteci statüsü tanımak yönünde bir yasal yükümlülük altına girmiştir²⁵.

20 UNHCR, 'Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees' (1992) <<https://www.unhcr.org/fr-fr/en/media/handbook-procedures-and-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention-and-1967>> accessed 10 June 2024.

21 James C Hathaway, 'A Global Solution to a Global Refugee Crisis' (*Verfassungs on Matters Constitutional*, 1 March 2016) <<https://verfassungsblog.de/a-global-solution-to-a-global-refugee-crisis/>> accessed 5 May 2024.

22 David Miller, *Strangers in Our Midst: The Political Philosophy of Immigration* (Harvard University Press 2016), 167.

23 Meltem İneli-Ciğer, *Temporary Protection in Law and Practice* (Brill 2018), 19.

24 Protocol Relating to the Status of Refugees (adopted 31 January 1967, entered into force 4 October 1967) 606 UNTS 267 (1967 Protocol), RG 5.9.1961/10898.

25 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik madde 3 (b) uyarınca, "Avrupa

2013 yılı sonrasında Avrupa dışından gelen kişilerin sığınma hakkının tanınması yönünde iç hukukta ilgili düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Ancak, ilgili düzenlemelerin Avrupa dışından gelen ve zulüm tehdidi altında olması sebebiyle Türkiye’de sığınma arayan kişilere mülteci statüsünün tanındığı yönünde değerlendirilmemelidir. İç hukukta yürürlüğe konulan en başta 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu²⁶ (YUKK) olmak üzere ilgili yasal düzenlemeler neticesinde, bugün Türkiye’de sığınma arayan kişiler uluslararası koruma – mülteciler, şartlı koruma ve ikincil korumanın dahil olduğu statü grupları – ile geçici koruma, yani kitlesel gruplar halinde gelen Suriyelileri kapsamı alanına alacak şekilde mümkün kılınmıştır²⁷. Belirtmek gerekir ki, geçici koruma statüsünün tanınması yalnızca Türkiye’ye özgü değildir. Bahsi geçen geçici koruma rejimine ilişkin olarak, devletler felaketler ve çatışmalar gibi olağanüstü durumlara yanıt olması adına geçici koruma rejimlerini benimseyebilmektedir²⁸. Geçici koruma rejimlerinin temel işlevi, zulümden, işkenceden, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleden veya cezadan ve yaşamlarına ve fiziksel bütünlüklerine doğrudan zarar gelmesi yönündeki tehlikeden kaçan kişilere sığınma sağlamaktır. Geçici koruma rejimleri, 1951 Cenevre Sözleşmesi 33’üncü maddesi uyarınca kitlesel akın durumları da dâhil olmak üzere çeşitli nedenlerle mülteci statüsü belirleme prosedürleri askıya alındığında, kişilerin mülteci statülerine ilişkin nihai bir karara varılıncaya kadar tüm sığınmacıları geri göndermeye karşı korumak üzere tasarlanmıştır²⁹. Geçici koruma rejimi ile mevcut ülkede bulunan kişiler, örneğin, çalışma ve seyahat etme hakkına sahip olabilmektedir³⁰. Türk hukukunda ilgili kavramların kullanımları dikkate alındığında, kavram kargaşası yaratmamak adına, makale *Suriyeliler ya da Türkiye’de bulunan Suriyeliler* ifadesini kullanmaktadır. Türk hukuku bağlamında Suriyeliler mülteci statüsüne sahip değildir; fakat bu durum onların uluslararası düzlemde mülteci olmadıkları anlamına gelmemektedir. Her ne kadar ilgili bölümde Suriyelilerin Türkiye’ye neden ve nasıl geldikleri hususu açıklanacak olsa da takip eden bölümde insanca sığınma kavramının daha net anlaşılabilmesi adına, sığınma arama sürecinin uygulamada nasıl gerçekleştiği – başka bir ifade ile insanca sığınmanın gereklerine ters düşen hukuka aykırı eylemlerin devlet yetkililerinin eliyle nasıl işlendiği analiz edilir.

ülkeleri: Avrupa Konseyi üyesi olan ülkeler ile Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek diğer ülkeleri” kapsamaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, Kanun Numarası: 6458, Kabul Tarihi:4.4.2013, RG 17.3.2016/29656.

- 26 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Kanun Numarası: 6458, Kabul Tarihi:4.4.2013, RG 11.4.2013/28615.
- 27 Nuray Ekşi, ‘Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin Türkiye’deki Faaliyetleri ve Türk İltica Sisteminde Değişen Rolü’ (2019) 77 İstanbul Hukuk Mecmuası 1, 343-370; Suna Gülfer İhlamur-Öner, ‘Türkiye’nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası’ (2014) 6 Ortadoğu Analiz 61, 43.
- 28 Schultz (n 4) 171.
- 29 İneli-Ciğer (n 23) 57, 168.
İneli-Ciğer’in açıklama getirdiği üzere, geçici koruma rejimlerinin temel işlevi, “zulümden, işkenceden, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleden veya cezadan ve ayrıca yaşamlarına ve fiziksel bütünlüklerine doğrudan zarar gelmesinden kaçan kişilere” sığınma sağlamaktır. Bu sığınma sağlama görevi, 1951 Cenevre Sözleşmesi madde 33’ten dayanak alır.
- 30 Sibel Safi, *Mülteci Hukuku Ders Kitabı* (Legal Yayıncılık 2018), 358; Meltem İneli Ciğer, ‘Uluslararası Hukuka Uygun Geçici Koruma Rejiminin Unsurları Üzerine’ (2016) 2 Göç Araştırmaları Dergisi 3, 62-92.

2. Nasıl Sığınma Aranır?

Günümüz dünya koşulları dikkate alındığında pek çok neden kişileri göçe itici etken başlığı altında dikkate alınır. Örneğin, İran'ın nükleer programına tepki olarak uygulanan uluslararası yaptırımların etkileri³¹ ve yükselen enflasyon³², ilgili devletlerde yaşayan kişilerin yaşam kalitesini kötüleştirmiş olabilir. Nitekim, kalkınma beklentilerindeki düşüklük ve bazı ülkelerde gerçekleşen bireysel özgürlüklerin kısıtlanması durumu, artarak devam eden göç eğiliminin ana faktörleri arasında gösterilmektedir³³. Öte yandan, yaşam koşullarında kötüleşme sığınma aramaya iten faktörler arasında göz önünde bulundurulmalı mıdır, sorusunun net bir cevabını uluslararası mülteci hukuku bünyesinde bulamamaktayız. Bunun sebebi, 1951 Cenevre sözleşmesi madde 1A(2)'de yer alan ve kişinin mülteci olarak kabulünün temelini oluşturan zulüm kavramının uluslararası hukuktaki tanımsal boşluğundan kaynaklanır. Sığınma aramaya iten nedenleri, insanlara buldukları ülkeyi terk etmek dışında başka seçenek bırakmayan *zulüm* nedenleri olarak değerlendirmek gerekir³⁴.

Özellikle savaştan kaçan bireyler, sığınma talebinde bulunmak için geçerli belgelere sahip olmadıklarından, genellikle diğer ülkelere geleneksel yollardan girememektedir. Zulümden ve silahlı çatışmalardan kaçmak için yapılan bu tür olağanın dışına düşen yolculuklar çoğu zaman insan kaçakçıları tarafından yönetilmekte/yönlendirilmektedir. Göç ve sınır kontrol yasalarını ihlal eden, rüşvet, yolsuzluk ve belgede sahtecilik ile sığınma arayan kişilerin çifte mağduriyet yaşamalarına neden olanlar insan kaçakçılarıdır³⁵.

İnsan kaçakçıları aracılığıyla hedeflenen varış ülkesine erişim çoğunlukla kolay değildir. Sığınma arayan kişilerin özellikle deniz yoluyla kaçırılmaları söz konusu olduğunda, nasıl trajik sonuçlarla karşılaşılacağı, özellikle 2015 yılından bu yana görülmektedir. Akdeniz yoluyla Ortadoğu'da süregelen mevcut karışıklardan kaçmaya çalışanların yaşadıkları yanı sıra örneğin, 2020 yılında, Venezüellâdan Trinidad ve Tobago'ya giderken teknelerinin alabora olması sonucu aralarında çocukların da bulunduğu 25 kadar mülteci ve göçmen denizde ölmüş ya da kaybolmuştur³⁶. BMMYK, 2023 yılında, Bangladeş'te bulunan dünyanın en kalabalık mülteci kamplarından birisi olan Cox's

31 Bknz Mohammad Reza Farzanegan and Batmanghelidj Esfandyar, 'Understanding Economic Sanctions on Iran: A Survey' (2023) 2 Economists' Voice 20, 197-226.

32 İlgili tartışmalar için bknz Sébastien Dessus, Santiago Herrera and Rafael De Hoyos, 'The impact of food inflation on urban poverty and its monetary cost: Some back-of-the-envelope calculations' (2008) 39 Agricultural Economics, 417-429.

33 Development International Centre for Migration Policy, 'Migration Outlook 2024 Ten Migration Issues to Look out for in 2024 Origins, Key Events and Priorities for Europe' (2024) <<https://www.icmpd.org/file/download/60599/file/ICMPD%2520Migration%2520Outlook%25202024.pdf>> accessed 3 August 2024.

34 Veronique Hawsworth and Sarah Haselwood, 'Would You Take in a Refugee?' (2024) 459 Woman's Own, 68-69; Matthew E Price, 'Persecution Complex: Justifying Asylum Law's Preference for Persecuted People' (2006) 47 Harvard International Law Journal 2, 413-466.

35 Svitlana Batsyukova, 'Human Trafficking and Human Smuggling: Similar Nature, Different Concepts' (2012) 1 Studies of Changing Societies: Comparative & Interdisciplinary Focus, 1, 39-49; Sibel Safi, *Uluslararası Hukukta ve Mülteci Hukukunda İnsan Ticareti Suçu* (Legal Yayıncılık 2022).

36 IOM UN Regional Office for Central, North America and the Caribbean, 'IOM and UNHCR Saddened at Deaths of Refugees and Migrants in Shipwreck Off Venezuela' (2020) <<https://rosanjose.iom.int/en/news/iom-and-unhcr-saddened-deaths-refugees-and-migrants-shipwreck-venezuela-coast>> accessed 9 August 2024.

Bazaar'daki yaşam koşullarının zorluğundan ya da Myanmar'daki zulümden teknelerle Andaman Denizi ve Bengal Körfezi'ni geçmek suretiyle kaçan Arakan Müslümanlarının sayılarının yaklaşık olarak 4.500'ü geçtiğini açıklamıştır. 2023 yılında yolculuğa çıkan her sekiz kişiye karşılık bir Arakan Müslümanının öldüğü ya da kaybolduğu bildirilmiştir. Bahsi geçen ölümlere ilişkin tahminler bize Andaman Denizi ve Bengal Körfezi'nin dünyanın en ölümcül sularından birisi haline geldiğini anlatmaktadır³⁷. Deniz ya da kara yoluyla hedef ülkeye varış mücadelesinde yaşanan ölümler, insanların doğanın gücü karşısındaki korunaksız ve savunmasız halinin en büyük göstergesidir. Fakat doğa karşısındaki insanın çaresizliği ile devletler eliyle yaratılan çaresizlik farklıdır. Devletler eliyle yaratılan çaresizlikte, kişilere zulümden kurtulma mücadelelerinde yardım eli uzatılabilecek iken, bu yolun bilerek tercih edilmemesi durumu söz konusu olmaktadır.

Sığınma aramaya ilişkin kavramsal değerlendirme bu şekilde olmakla beraber, sığınma arama sürecinin insanca gerçekleşmekte olduğunun temel göstergesi olarak makale belirsizlik kavramına vurgu yapmak ister. Bahsi geçen belirsizlik sığınma prosedürünün devlet eliyle belirsizlik içerisinde yönetilmesine ilişkindir ve takip eden şekilde ilgili analiz bulunabilir.

B. SIGINMA ARAMA SÜRECİNDE DEVLET ELİYLE YARATILAN BELİRSİZLİK

Sığınma aramak ve bir yere sığınabilmek, bir yerde kalabilmek ile ilişkilidir ve bireyin nihai amacı da yaşamını idame edebileceği güvenli bir yerde kendisine bir hayat kurabilmesidir³⁸. Sığınma aramak, Seyla Benhabib'in deyimi ile, "özgürlüğe ilişkin insani talebin bir uzantısı olarak görülebilecek insani birleşmeyi arama hakkı"dır³⁹. Benhabib, Hannah Arendt'in *Totalitarizmin Kaynakları* isimli kitabında ortaya koymuş olduğu *haklara sahip olma hakkını* irdeler ve Arendt'in öne sürmüş olduğu çarpıcı bir tespiti değinir. Arendt *Totalitarizmin Kaynakları* isimli kitabındaki değerlendirmesinde, Joseph Conrad tarafından yazılan *Karanlığın Yüreği* (*Hearth of Darkness*) isimli eserde sömürgeci beyaz ulusların Afrika kıtasında sömürgeleştirdikleri⁴⁰ topluluklara yaptıkları zulme ilişkin bahsi anlatır. Arendt, nasılsa *Totalitarizmin Kaynakları* eserinde Conrad'ın kitabındaki analize atıf veriyorsa, Benhabib de aynı yolu izler. Benhabib'in aktarımı ile *Karanlığın Yüreği* "yalnızca Afrika'da değildir; 20. yüzyıl totalitarizmi karanlığın merkezini Avrupa kıtasına taşımıştır. Afrika'da öğrenilen dersler Avrupa'nın kalbinde uygulamaya konacak gibi görünmektedir"⁴¹.

37 UNHCR, 'Urgent Action Needed to Address Dramatic Rise in Rohingya Deaths at sea' (2024) <<https://www.unhcr.org/news/briefing-notes/unhcr-urgent-action-needed-address-dramatic-rise-rohingya-deaths-sea>> accessed 9 August 2024.

38 Bir yerde yaşama/oturma hakkı bu bağlamda sığınma arama hakkı ile bağlantılı ve bu hakkın bir uzantısı olarak anlaşılmalıdır. Gil-Bazo (n 18) 6.

39 Seyla Benhabib, *Ötekilerin Hakları Yabancılar, Yerliler, Vatandaşlar* (İletişim 2018), 59.

40 Afrika, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Avrupa kıtasında yer alan emperyalist güçler tarafından fethedilmiştir. Etiyopya ve Liberya dışında, Afrika kıtasının tamamı İtalya, Fransa, Birleşik Krallık, Hollanda ve Belçika başta olmak üzere emperyalist devletler arasında paylaşılmış ve sömürgeleştirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri himayesinde kurulan Liberya ve Mussolini diktatörlüğündeki İtalya tarafından bir dönem işgale maruz kalan Etiyopya devletlerinin bahsi geçen geçmişleri dolayısıyla sömürge toprakları olup olmadıkları hususunda tartışmalı görüşler mevcuttur. Afrika tarihine ilişkin detaylı analiz için bknz John Parker and Richard Rathbone, *African History: A Very Short Introduction* (Oxford University Press 2007).

41 ibid 62.

Benhabib ve Arendt'in söz konusu yorumlarının bugün gerçeklik bulduğunu görmekteyiz. Avrupa kıtasında yer alan birçok devlet, sığınma politikaları bağlamında karanlığın merkezi haline gelmiştir. Bahsi geçen devletlerin hangi topraklardan kendi hakimiyet alanlarına doğru sığınma arayan bireylerin gelebileceği yönündeki kaygıları⁴², kimin gerçek mülteci olduğu⁴³ hususunda kendi bakış açıları ile bir ayırıştırma yapmaları durumuna doğru yön almıştır. Avrupa kıtasında yer alan devletlerin sınırlarının dışarıdan gelecek olan yabancıların temasına karşı korunması motivasyonunu genel olarak diğer devletlerde de gözlemleyebiliriz. Fakat bir adım ötesinde, zulüm tehdidi ile karşı karşıya olan sığınma arayışı içerisindeki kişilerin, ikili devlet anlaşmaları ile anlaşılın devlet sınırlarına sıkıştırılmaları⁴⁴ ya da insanlık dışı koşullarda uzun süreli gözaltı merkezlerinde bekletilmeleri⁴⁵, sömürgeci devlet mantığının bir yansıması olarak⁴⁶, günümüzde bahsi geçen endüstrileşmiş, zengin, batılı devletlerin uygulamalarında daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır⁴⁷. Sömürgeci devlet mantığının sığınma politikaları nezdinde ortaya çıkmasının en somut örneği geri itme uygulamalarında kendini gösterir. İlgili hususunun somutlaşması adına, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) ilgili kararları incelenebilir⁴⁸.

Oysaki, varış devletinin insanca sığınma sürecini hayata geçirmek konusunda kararlı olması, ağır insan haklarına mahal vermeksizin, insanca bir sığınma arama sürecine kişileri tabi kılması gereklidir. Sığınma arama sürecinin – ki bu denkleme kişinin sığınma başvurusunda bulunabilmesi ve başvurusunun devlet yetkilileri tarafından işletilmesi elementleri dahildir – belirli kurallar çerçevesinde ve öngörülebilir şekilde gerçekleşmesi önem taşır⁴⁹. Çünkü sığınma aramak yolculuğuna – yolculuğun hangi aşamasında bulunulduğuna bağlı olarak – kayıplar eşlik eder. Bu kayıplar arasında istikrar ve güvenlik kaybı, kişiler arası bağlantıların kaybı, kimlik ve aidiyet duygusu kaybı sayılabilir⁵⁰.

42 Bob Hepple, 'Race and Law in Fortress Europe' (2004) 67 *Modern Law Review* 1, 1-15.

43 Guy S Goodwin-Gill, 'Refugee Determination: What's Next?' (1991) 11 *Refuge: Canada's Journal on Refugees/Refuge: Revue canadienne sur les réfugiés* 2, 5-7; Erika Feller, 'Asylum, Migration and Refugee Protection: Realities, Myths and the Promise of Things to Come' (2006) 18 *International Journal of Refugee Law* 3-4, 509-536.

44 Guy S Goodwin-Gill, 'The Right to Seek Asylum: Interception at Sea and the Principle of Non-Refoulement' (2011) 23 *International Journal of Refugee Law* 3, 443-457.

45 Karla M McKanders and Valeria Gomez, 'Refugee Reception and Perception: US Detention Camps and German Welcome Centers' (2017) 40 *Fordham International Law Journal*, 531; Jock Gardiner and Silvia Talavera Lodos, 'Indefinite detention of refugees ruled unconstitutional by the High Court of Australia – an opportunity for Europe to pause for thought?' (2023) 15 *Perspectives on Federalism* 1-2, 4; Lisa Hartley and Caroline Fleay, "'We are Like Animals": Negotiating Dehumanising Experiences of Asylum-Seeker Policies in the Australian Community' (2017) 36 *Refugee Survey Quarterly* 4, 45-63.

46 Bernard Waites, *Europe and the Third World: From Colonisation to Decolonisation c. 1500-1998* (Macmillan Education UK 1999), 306.

47 Monish Bhatia and Ronit Lentin, 'Migration and Racist State Violence: Introduction' (2022) 11 *State Crime Journal* 1, 5-11.

48 European Court of Human Rights, 'Article 4 of Protocol No. 4 and Immigration Summary returns of migrants and/or asylum-seekers ("push-backs") and related case scenarios' (31 August 2024) <<https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/summary-returns-of-migrants-and-or-asylum-seekers-push-backs-and-related-case-scenarios>> accessed 27 October 2024.

49 Maxwell Newsome, 'A Constitutional Right to Asylum? A Comparative Analysis Could Ground the Design of Better Protection for Asylum Seekers' (2022) 48 *University of Dayton Law Review* 1, 115.

50 Steve Taylor and others, 'Loss, Grief and Growth: An Interpretative Phenomenological Analysis of Experiences of Trauma in Asylum-Seekers and Refugees' (2020) 999 *American Psychological Association* 2, 9.

Bahsi geçen kayıplar paralelinde, ilgili devlet kişileri sığınma başvurularının olumlu sonuçlanması ihtimaline ilişkin umutsuzluk/çaresizlik atmosferi yaratmak suretiyle başvuru sürecini işletebilir. Verilen örneği daha da somutlaştırırsak, Birleşik Krallık sığınma politikaları ve uygulamalarına ilişkin mültecilerle yapılan röportajlardan oluşan bir çalışmada araştırmayı yürütenlerin tespiti, araştırma kapsamında görüştüğü mültecilerin, sığınma başvurularının ilk denemelerinde reddedilmiş olduğudur. Araştırmacılar, sığınma başvuru sürecinde Birleşik Krallık devlet yetkililerinin ilgili sığınma başvurusunu reddetmeleri usulünün yaygın bir uygulama olarak yürütüldüğüne dikkat çekmektedir. Bahsi geçen usul ile amaçlanan takip eden şekildedir. Başvurucuların sığınma başvurusu reddedilirse sonrasında ülkede kalmak adına ilgili prosedürleri yürütmek örneğin karara itiraz etmek yönünde sürece devam etmeleri olasılıkları düşebilecektir. Dolayısıyla ilk etapta verilen sığınma talebinin reddi kararı, onları caydırmak amacına hizmet etmektedir. Bahsi geçen bu metodu, sığınmacıları yıldırma metodu olarak da adlandırmak mümkündür. Araştırmaya katılan Nijeryalı bir sığınmacı Birleşik Krallıkta yapılan sığınma başvurularının ilk aşamada yetkililerce reddedilmesini takip eden şekilde açıklamıştır: “[Başvurunun reddedilmesi] [b]u sürecin bir parçası – sanki insanları strese sokmak istiyorlar ... [sizin] [eve] geri dönebileceğinizi ... düşünmenizi istiyorlar”⁵¹. Birleşik Krallık yetkililerinin sığınma sürecini yürütme yöntemleri kişileri *belirsizlik duygusu* içerisinde bırakarak onları yıldırma amacı barındırmaktadır.

Kişilerin belirsizlik içerisinde bırakılması ve bu belirsizliğin araç haline getirilmesi yoluyla otoritelerce yıldırma taktiği olarak kullanılması çabasının bir başka örneğini – mültecilerle doğrudan bağlantılı olmasa da – İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (*Human Rights Watch*) bir raporunda yer alan hadiselerde de görebiliriz. Bahsi geçen rapor 2020 tarihlidir ve Mısır’da 12 yaşındaki çocukların gözaltına alındığını ortaya koymaktadır. Bu raporda, vakaları belgelenen çocuklardan on dördü, mahkeme öncesi gözaltında sorgulama sırasında işkence gördüklerini anlatmışlardır. Bu süreçte yetkililer tarafından neden gözaltına alındıklarına dair herhangi bir gerekçe kendilerine sunulmamıştır. Elbette bu çocukların muhalif grupların düzenlediği mitinglere katıldıkları için gözaltına alınmış oldukları bilinmektedir ancak suç isnadının ne olduğu ve neden işkence gibi ağır bir muamele ile karşılaştıklarının kendilerine açıklanmaması, belirsizlik ile bu çocukların psikolojik kontrol altında tutulduklarını göstermektedir⁵². Benzer şekilde, sığınma talebinin işleme konulmaması suretiyle kişilerin belirsizlik içerisinde bırakılmaları da psikolojik olarak sürecin yönetilmesi amacını gütmektedir. Örneğin, *International Rescue Committee* tarafından Yunanistan mülteci kampında kalan bir mülteci ile yapılan röportajda, bahsi geçen kişinin ifadeleri dikkat çekicidir:

Her gün yeni bir bekleme günü – başvurunun kabul edilmesi ya da başvurunun kabul edilmemesi. Tek ihtiyacım olan, adımın önüne konulacak yeşil bir uygundur tiki. 600.000’den fazla kişinin kullanımına açık tek bir kamu tuvaletinin olması ne demektir? Sosyal mesafeden bahsedilmekte, fakat insanların her şey için sırada beklemesi zorunluluğu

51 ibid 9.

52 Mohamed El-Masry, ““No One Cared He Was a Child” Egyptian Security Forces’ Abuse of Children in Detention,” (*Human Rights Watch*, 2020) <<https://www.hrw.org/report/2020/03/23/no-one-cared-he-was-child/egyptian-security-forces-abuse-children-detention>> accessed 5 June 2024.

olduğu için sosyal mesafeyi korumak burada mümkün değil. Doktora gitmen gerekli ise, sırada beklersin. Belgelerinin işleme konulması sen sırada iken yapılır⁵³.

Yukarıda verilen örnek, belirsizlik ile sığınma arayan kişilerin arada bırakılmaları yanı sıra, onlara “geleceğin geri dönenleri” yaklaşımının sürdürülmekte olduğunun bir göstergesidir⁵⁴.

Hukuki bağlamda belirgin olmak, sığınma arayan kişinin sığınma talep edilen ülke tarafından talebinin işleneceği yönünde kaygı halinin oluşmasına engel olacak netlikte sığınma prosedürlerinin oluşturulmuş olması anlamına gelmektedir. Çünkü haklar bağlamında temel olan kişinin mevcut hakka ilişkin talebini öne sürebilmesinde yatar. Sığınmayı talep edebilmek bu talebin ilgili devlete temas edebilmesi için, devletin uluslararası hukuk düzleminde sığınma arayan kişiler için tanınmış temel hak ve prensiplere saygı göstermesinin esas alınması ile mümkün olur. İşte bu saygı gösterilmesi esasına dayalı sığınma prosedürü işletimi, takip eden kısımda detaylandırıldığı üzere, hukuk önünde kişi olarak tanınmanın da özünü oluşturur.

C. HUKUK ÖNÜNDE KİŞİ OLARAK TANINMA HAKKI

Hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkı uluslararası hukuk düzenlemelerinde yer bulmuştur. İHEB madde 6, “[h]erkesin, nerede olursa olsun, yasa önünde bir kişi olarak tanınma hakkı vardır” şeklinde hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkının temelini kurar. Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme madde 16 uyarınca “[h]erkes, her yerde, kanun önünde kişi olarak tanınma hakkına sahip olacaktır”. Hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkı kapsamı itibariyle başka birçok hakka da temas etmektedir. Çünkü kişinin birey olarak hukuk önünde tanınması uluslararası hukuk belgelerince sığınma arama ve kullanma hakları ve bu haklarla ilişkili temel hakların ilgili devlet tarafından özümsemesi/ iç hukuk sistemine entegre edilmiş olması ile söz konusu olabilir:

- İHEB madde 13’ün “[h]erkes, kendi memleketi de dahil, herhangi bir memleketi terk etmek ve memleketine dönmek hakkına haizdir” şeklindeki düzenlemesi, sığınma arama hakkının bireyin ülkesini terk etmek hakkı ile bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Kişiler sığınma arama sürecinde buldukları ülkeyi terk etmek ile başlayan hareket etme kabiliyetine sahip olabilmelidir ki sığınma aramak eylemi fiiliyatta anlam bulabilsin. 1976 tarihli, Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme madde 12(2)’de de benzer düzenlemeyi görürüz⁵⁵.
- Kişinin zulüm ile karşılaşma ihtimali olduğu yere geri gönderilmemesi ilkesi (*the non-refoulement principle*) 1951 Cenevre Sözleşmesi madde 33’te düzenlenmiştir.
- Ülkeye giriş için gerekli belgelere sahip olmama dolayısıyla bireyin cezalandırılmama prensibi (*the principle of non-punishment*), 1951 Cenevre Sözleşmesi madde 31’de yer almaktadır.

53 International Rescue Committee, “A Europe that Protects What is the EU – Turkey Deal?,” (2023) <<https://www.rescue.org/eu/article/what-eu-turkey-deal>> accessed 9 August 2024.

54 Schultz (n 4) 172.

55 International Covenant on Civil and Political Rights (adopted 16 December 1966, entered into force 23 March 1976) 999 UNTS 171 (ICCPR), RG 18.6.2003/25142.

- Yaşama hakkının korunması temelinde ve bu hakla bağlantılı olarak işkence, aşağılayıcı ve kötü muamele yasağı, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1984 tarih ve 39/46 sayılı kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılarak, 26 Haziran 1987 tarihinde yürürlüğe girmiş olan İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'de ortaya konulmuştur⁵⁶.
- Bunun yanı sıra, sığınma sürecinde kişilerin hangi coğrafyadan geldiğine bakılmaksızın, bireylerin ırksal değerlendirmeye tabi tutulmadıkları bir sığınma başvuru sürecinin işletilmesi gereği temelini Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 21 Aralık 1965 tarihli ve 2106 A (XX) sayılı kararıyla kabul edilmiş ve 4 Ocak 1969 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nden almaktadır⁵⁷.
- Sığınma arama sürecinde aile birliğinin devamının her aşamada mümkün kılınması ilgili devlet tarafından ayrıca göz önünde bulundurulmalıdır⁵⁸.

Devletlerin yukarıda bahsi geçen haklara saygı gösterildiği bir sığınma sürecini yürütmesi halinde insanca sığınmanın gerçekleşmekte olduğu sonucuna varmak mümkündür. Delphine Rodrik tarafından formüle edildiği üzere⁵⁹, uluslararası hukuk belgelerince getirilmiş olan devletlere yönelik yasakların ve kişilere verilen hakların sığınma arama sürecinde uygulanır olması kişinin hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkına saygı gösterildiği anlamını taşır.

Ancak, bazı devletlerin sığınma politikalarının bireyi yok saymakta olduğunu, sığınma arayan kişinin diğer tüm insanlar gibi hukuki düzenlemeler önünde değeri olduğu gerçeğini ört bas ederek onu hiçleştirdiğini; dolayısıyla sığınma sürecini ilgili kişi için insanca olmanın diğer bir uç noktasına taşıdığını görmekteyiz⁶⁰. Örneğin, caydırma politikaları hali hazırda sığınma arayan kişilerin üzerinden gelecek sığınmacılara bir mesaj gönderilmesi amacını taşır. Bahsi geçen mesaj bireyin örneğin, polis köpekleri tarafından sınırda kovalanması⁶¹, çıplak aramaya maruz bırakılması⁶², uzun

56 Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (adopted 10 December 1984, entered into force 26 June 1987) General Assembly resolution 39/46, RG 29.4.2988/19799.

57 International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (adopted 21 December 1965, entered into force 4 January 1969) 2106 A (XX), RG 9.4.2002/24721.

58 Frances Nicholson, 'The Right to Family Life and Family Unity of Refugees and Others in Need of International Protection and the Family Definition Applied' (UNHCR, 2018) <https://www.unhcr.org/dach/wp-content/uploads/sites/27/2018/03/CH_Essential-right-to-family-unity_Frances-Nicholson_2018.pdf> accessed 7 August 2024.

59 Hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkına Delphine Rodrik tarafından yukarıda kısaca bahsedilen, son yıllarda bazı devletlerce aktif olarak sığınma politikalarına entegre edilmiş hukuka aykırı bir devlet eylemi olan geri itmeler bağlamında açıklama getirilmektedir. Bknz Delphine Rodrik, 'Rights Not Recognized: Applying the Right to Recognition as a Person before the Law to Pushbacks at International Borders' (2021) 33 International Journal of Refugee Law 4, 541 – 580.

60 Bahsi geçen örnekleri devletlerin caydırma politikaları olarak da değerlendirebiliriz. Caydırma politikaları, Avrupalı birtakım devletler başta olmak üzere, ABD, Avustralya ve Kanada gibi endüstrilemiş, ekonomik, siyasi ve askeri yönlerden güçlü ülkeler tarafından uygulanması halinde bünyesinde beyaz ırkın (*white supremacy*) üstünlüğü düşüncesini de barındırmaktadır. Tarsis Brito, 'Between race and animality: European borders, 'colonial dogs,' and the policing of humanity' (2024) Review of International Studies, 7.

61 Bknz ibid.

62 Benjamin Hindrichs, Sandra Abdelbaki and Helena Rodriguez, 'At EU Borders, Refugees Report Invasive Genital Searches during Pushbacks' (*Al Jazeera*, 3 November 2023) <<https://www.aljazeera.com/features/2023/11/3/at-eu>>

sürelî gözaltında tutulması⁶³, bulaşıcı hastalık tehdidine karşın gerekli hijyen koşulları sağlanmaksızın gözaltı merkezleri ya da kamplarda kişilerin tutulması şeklinde birtakım muameleler listesinden oluşur⁶⁴. İşkenceyi Önleme Ulusal Mekanizması (*National Mechanism for the Prevention of Torture*), 24 Ağustos 2021'de Polonya-Belarus sınırını ziyaret etmiştir. İlgili ziyaret neticesinde, İşkenceyi Önleme Ulusal Mekanizması adli yardıma erişimin olmaması, göçmen ve mültecilerin tutulduğu koşulların sağlıksızlığı ile temel fizyolojik ihtiyaçlar da dahil olmak üzere, insan haklarına uygun iltica prosedürlerinin izlenmemesi durumlarının insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele düzeyine ulaşmış olduğunu ortaya koymuştur⁶⁵.

Lucy Series ve Anna Nilsson, hukuk önünde tanınma hakkını, kanunlar çerçevesinde hak ve yükümlülükler sahip olma yeteneği ve hukuki ehliyet bağlamında açıklar. Hukuki ehliyet burada kişinin insan olması dolayısıyla tanınmış haklarını kullanıp kullanamayacağı, onları talep edip edemeyeceği, onları nasıl savunabileceği ve hukuki sorumluluk üstlenip üstlenemeyeceği ile ilgilidir⁶⁶. Thomas Hill Green'e göre, "bir insan, bir devletin üyesi olmaksızın, bir ailenin ya da başka bir biçimde bir insan toplumunun üyesi olarak haklara sahip olabilir – bu haklar, herhangi bir devlet ya da tüm devletler onları tanımayı reddetse de hak olarak kalır"⁶⁷. David Boucher'ın yorumuyla, Green'e göre haklar, bir bireyin sahip olduğu ve diğerlerinin ortak bir iyinin elde edilmesi için gerekli olduğunu kabul ettiği güçlerdir. Dolayısıyla, hak bir güçtür; toplum veya diğer kişiler tarafından tanınır ve ortak iyiye bir katkı sağlar⁶⁸.

Hakların hayata geçirilebileceği hukuki ve siyasi bir düzenin yokluğunda, uluslararası hukuk düzenlemelerince ilan edilmiş olan hakların korunmasına ilişkin önermelerin havada asılı kaldığı yadsınamaz bir gerçektir. Bu durum, İHEB'nin mimarları tarafından idrak edilmiş ve İHEB lafzına dahil edilmiştir⁶⁹. Buna göre, İHEB önsöz paragraf 3'te yer aldığı üzere tanınan haklar,

[G]ittikçe artan milli ve milletlerarası tedbirlerle gerek bizzat üye devletler ahali gerekse bu devletlerin idaresi altındaki ülkeler ahali arasında bu hakların dünyaca fiilen tanınmasını ve tatbik edilmesini sağlamaya gayret etmeleri amacıyla bütün halklar ve milletler için ulaşılacak ortak ideal olarak [anlaşılmalıdır].

borders-refugees-report-invasive-genital-searches-during-pushbacks> accessed 10 June 2024.

- 63 Bknz Grace Benton, 'Making Sense of Prolonged Immigration Detention in a Post-Jennings World' (2020) 34 Georgetown Immigration Law Journal, 809.
- 64 Bknz Sendirella George, Erin Twyford and Farzana Aman Tanima, 'Authoritarian Neoliberalism and Asylum Seekers: the Silencing of Accounting and Accountability in Offshore Detention Centres' (2024) J Bus Ethics <<https://link.springer.com/article/10.1007/s10551.024.05770-4#citeas>> accessed 7 August 2024.
- 65 Marta Górczyńska, 'Legal Analysis of the Situation on the Polish-Belarusian Border Situation On' (2021) <<https://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2021/09/Legal-analysis-ENG.pdf>> accessed 9 August 2024.
- 66 Lucy Series and Anna Nilsson, 'Article 12 CRPD: Equal Recognition before the Law' in Ilias Bantekas, Michael Ashley Stein and Dimitris Anastasiou (eds), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary* (Oxford University Press 2018), 2.
- 67 Thomas Hill Green, *Lectures on the Principles of Political Obligation*, (Cambridge Scholars Publishing 2002), 145.
- 68 David Boucher, 'The Recognition Theory of Rights, Customary International Law and Human Rights' (2011) 59 Political Studies 3, 756.
- 69 Mary Ann Glendon, 'The Rule of Law in the Universal Declaration of Human Rights' (2004) 2 Northwestern Journal of International Human Rights 1, 2.

İHEB tarafından vurgulanan devletlerin 'yapma' yükümlülüğü – bireylerin hukukun objesi değil, öznesi oldukları mantığından dayanak alır. Bireyin hukuk önünde kişi olarak tanınması neticesinde hali hazırda kişinin hukukta tanınan haklarının ona doğru 'akması', onun bu haklarını eylemde kullanabilmesi ve dolayısıyla insanca sığınmanın gerçekleşmesi anlamını taşır. Öte yandan, kişinin ya da bazı kişilerin hukukun objesi olarak görülmesi onları adı üzerinde nesneleştirmektedir. Lord Salisbury'nin ifadesi ile, hiçbir beyaz adamın ayağının basmadığı yerlere haritalar üzerinde çizgiler çizdik; buradaki dağları, nehirleri ve gölleri birbirimize verdik, ancak anlayamadığımız en büyük engelimiz dağların ve nehirlerin tam olarak nerede olduğunu bilmememizdi⁷⁰. Salisbury'nin ifade etmeye çalıştığı husus, sömürgeci devletlerin, sömürgeleştirilmiş topraklarda yaşayan kişileri, birey olarak, o topraklara ait, kültürel dokusu o topraklarda doğmuş ve örülmüş olmasını denkleme katmaksızın, sömüren devletlerin kendi aralarında toprak alışverişi yapmak kaygısına düştikleridir. Bu kaygı o toprağın insanını hiçleştirmiş, nesneleştirmiş – diğer bir ifade ile kendi yarattıkları anlaşmaların ve hukukun objesi haline getirmiştir⁷¹.

Bireyin hukuk karşısında nesneleştirilmesi, devletler tarafından uluslararası hak ve yükümlülüklerinin bir nesnesi haline getirilmesi ve dolayısıyla uluslararası hukuka uygun olarak muamele görme konusunda hiçbir hakka ya da talebe sahip olmadığını kabul etmesi anlamına gelmektedir⁷². Örneğin, Avrupa sınırlarındaki insan hakları ihlallerini izleyen Sınır Şiddetini İzleme Ağı (*Border Violence Monitoring Network*) tarafından yayınlanan raporda, Yunanistan'daki kamplarda, polis karakollarında, hapishanelerde ve sınır dışı öncesi gözaltı merkezlerinde fiziksel istismar, tecrit ve aşağılama iddialarını ortaya koyan ifadeler mevcuttur. Sığınma arayan ve bahsi geçen yerlerde tutulan kişilerin, memurlarla göz teması kurmaları, sıra beklerken konuşmaları, öksürmeleri ve oda temizliğini ihmal etmeleri gibi durumlar neticesinde dayak ile cezalandırıldıkları raporlanmıştır⁷³. Gözaltı merkezinde tutulan bir sığınmacının, sırada beklerken bir diğeri ile sohbet etmesinin anormalleştirilmesi ve cezaya bağlanması kişinin insan olarak en temel ihtiyaçlarından birisini, sosyalleşme, bir diğeri ile insani düzlemde temas kurma ihtiyacını yok saymaktır. Kişiyi birey olma halinden sıyrarak, hiçleştirmeye doğru sürüklemektir. Lorena Rivas'ın araştırması göstermiştir ki, sığınmacı kadınlar Avustralya'da göçmen gözetim merkezinde ne kadar uzun süre tutulurlarsa, şiddet mağduru olma olasılıkları aynı oranda artmakta ve mevcut travmaları derinleşmektedir. Avustralya gözaltı merkezlerinde tutulan bahsi geçen kadınların çoğunlukla hali hazırda aile içi şiddet (*domestic violence*) mağduru olduklarını, onlar için zulüm tehdidinin gerçekleşmiş ya da gerçekleşme ihtimali olması sebebiyle hayati tehdit altında bulduklarını bahsi geçen çalışma ortaya koymaktadır⁷⁴.

70 Bahsi geçen alıntılama Adekunle Ajala'nın, *The Nature of African Boundaries* başlıklı makalesinde yer almaktadır. İlgili alıntılama aynı zamanda Herbst'in çalışmasında da görülmektedir. Adekunle Ajala, 'The Nature of African Boundaries' (1983) 18 *Africa Spektrum* 2, 180; Jeffrey Herbst, 'The Creation and Maintenance of National Boundaries in Africa' (1989) 43 *International Organization* 4, 674.

71 Bknz Herbst (n 70) 673-692.

72 George Manner, 'The Object Theory of the Individual in International Law' (1952) 46 *The American Journal of International Law* 3, 428.

73 Ana P Santos, 'Punishment beatings: Migrants beaten, isolated in Greek refugee camps' (*InfoMigrants*, 2024) <https://www.infomigrants.net/en/post/55116/punishment-beatings-migrants-beaten-isolated-in-greek-refugee-camps?mc_cid=f5c3c95eef&mc_eid=0cd57908d5> accessed 7 August 2024.

74 Lorena Rivas, 'A safe haven? Women's experiences of violence in Australian immigration detention' (2023) *Punishment*

Kadına karşı şiddet, AİHM'nin kültleşmiş *Opuz* davasında da netleştirildiği üzere, kadını *nesneleştirilen* bir ayrımcılık şeklidir⁷⁵. Sığınılan devlet tarafından şiddetin mağduru olan kadınların yeniden ama bu sefer devlet eliyle şiddetin mağduru haline getirilmeleri katlanmış ve uzayan bir şiddet içerisinde bulunma durumunu yaratır. Netice itibarıyla şiddet mağduru olan ve sığınma talepleri bu bağlamda değerlendirilmesi gereken kadınlar hukuk önünde nesneleştirilmiş olmaktadır. Not olarak, şiddet mağduru olan kadınların sığınma başvurusunda bulunup bulunamayacakları yakın zamanda verilen bir Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) kararında da netleştirilmiştir. Karar uyarınca, ABAD bir ülkedeki kadınların bir bütün halinde algılanarak, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan zulüm sebebi olarak gösterilen belirli bir sosyal gruba ait olmaları şeklinde kabul edilebileceklerine hükmetmiştir⁷⁶.

Bahsi geçen hukuka aykırı devlet uygulamaları özünde kişilerin hukuk önünde tanınma hakkına aykırıdır ve sığınma arama sürecinde hareket özgürlüklerinin kısıtlanması suretiyle göç kontrolünün sağlanması amacına hizmet etmektedir. James Hathaway, dünya genelinde mültecilerin hareket özgürlüğünün örneğin mülteci kampları kurulması suretiyle kısıtlanmasının nedeninin hem BMMYK hem de insani yardım ortaklarının birçoğu tarafından hızlı ve verimli bir şekilde uygulanabilecek en kolay ve “*herkese uyan*” bir çözüm yolu olmasında yattığını açıklar. Nitekim, Hathaway Suriyelilerin çoğunu kabul eden bölge ülkelerde yer alan mülteci kamplarının inşasını ve işletilmesini finanse etmek için dünyanın ekonomik anlamda zengin ülkelerinin ellerinden geleni yapmış olduklarına dikkati çeker⁷⁷. Suriyelilere ilişkin verilen örnek hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkı ve insanca sığınma bağlamında derinleştirilebilir. Makale kapsamında bahsi geçen ülkelerin, Suriyelilerin iç savaş neticesinde karşılaştıkları zulme kayıtsız kalmaları ve fakat, bu kişilerin komşu ülkelere doğru göçünün gerçekleşmesi yönündeki çabaları *hipokrat* sığınma politikaları bağlamında ele alınmalıdır. Bahsi geçen Suriye'ye komşu olan ve bu kişilere kapı açan ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Suriyelilerin, Türkiye'ye kitleler halinde varışları karşısında, Türkiye'nin açık kapı politikası uygulaması, sığınma süreçlerini geçici koruma statüsü ile hukuki temele bağlaması, Suriyelilerin sığınma arama sürecinde, hukuk önünde kişi olarak tanınma haklarına saygı gösterildiği ve insanca sığınma kavramına uygun hareket edildiği anlamına gelmektedir. Öte yandan, Suriyeliler özellikle 2015 yılından bu yana Türkiye'de bir yaşam kurmuşlardır. Türkiye'de buldukları sürenin (mülteci zamanı) onlar için insanca bir sığınma ekseninde gerçekleşip gerçekleşmediği sonucuna varılabildiği bu (uyum) sürecin onlar için nasıl süregeldiğinin değerlendirilmesine tabidir. “Mülteci zamanı” kişilerin bulunulan ülkeye adaptasyonunun *nasıl* sağlandığı ile ilişkilidir.

Makale kapsamında, takip eden bölümde, Türkiye uygulaması, tarihi gelişim süreci, hukuki düzenlemeler ve sosyal uyumda karşılaşılan güçlükler, yukarıda analiz edilen insanca sığınma kavramı ışığı altında ele alınır. Sığınılan ülkede günlük hayatın insanca sığınma düzleminde devam

& Society, 1-19.

75 *Opuz v Turkey*, App no 33401/02 (9 July 2009, ECtHR).

76 Intervyuirasht organ na DAB pri MS Judgment, Case C-621/21 (16 January 2024, ECJ).

77 James C Hathaway, 'A Global Solution to a Global Refugee Crisis' (*Verfassungsblog*, 2016) <<https://verfassungsblog.de/a-global-solution-to-a-global-refugee-crisis/>> accessed 7 August 2024.

ettirilebilmesi için sosyal uyumun gerçekleşmesi önemlidir. Sosyal uyum ile burada bahsedilen⁷⁸ öncelikle kişinin insana yakışır bir iş ortamında çalışması⁷⁹, kalacak bir yeri olması⁸⁰, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanabilmesi⁸¹, ve adalete erişiminin olmasıdır. Bahsi geçen hakların anayasal düzeyde ve ilgili iç hukuk düzenlemeleri uyarınca korunması sosyal uyumun temelini oluşturur. Her ne kadar ilgili yasal düzenlemelerin olması, insanca sığınmanın bir ayağını oluşturan kişi olarak hukuk önünde tanınma hakkının dayanağı olsa da uygulamada bu haklara devlet yetkilileri ve toplumsal düzeyde saygı gösterilmesi ve bu hakların idrak edilmesi elzemdir. Aynı şekilde, sığınılan ülkede bireylerin o ülkedeki yaşamın gerekliliklerine uyum sağlamak yönünde çaba göstermesi de aynı derecede öneme sahiptir. Gerekli özen ya da toplumsal özveri nedir; insanca sığınma bu süreçte hukuk ve uygulama bağlamında nasıl gerçekleşir ve ne yönde aksaklıklar yaşanabilir soruları, devam eden bölümde ilgili hukuki düzenlemeler ve literatür taraması yapılmak suretiyle Türkiye barometresi üzerinden açıklanır/somutlaştırılır.

II. İNSANCA SIGINMA KAVRAMI ÜZERİNE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

A. SURIYELİLERİN TÜRKİYE'YE KİTLESEL GÖÇÜ VE TÜRKİYE'DE SAHİP OLDUKLARI HAKLAR

İçduygu ve Diker, Türkiye'nin 20. yüzyılın başlarından bu yana sığınma arayan kişiler için bir hedef ülke olduğunu belirtmektedir⁸². Söz konusu yazarlar, 1980'lerde Türkiye'nin Afganistan, Irak, İran ve Somali gibi çatışmaların yaşandığı ülkelere kaçan sığınmacıları da kabul etmeye başladığını belirterek, Türkiye'ye doğru göçün demografik gelişimini detaylandırır. 2011 yılında, Suriye'de devam eden iç savaş nedeniyle Suriye'den beklenmedik bir şekilde kitlesel göçün Türkiye'ye yönelmesiyle birlikte Türkiye bir dönüm noktasına gelmiştir⁸³.

78 Sosyal uyum ya da literatürde de bahsi geçtiği üzere entegrasyon süreci ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve mekânsal olmak üzere farklı alanlara temas eder. Örneğin kişinin istihdam, barınma, eğitim, sağlık hizmetleri, siyasi haklara erişiminin olması; kültürel entegrasyonun gerçekleşmesi, sosyal ilişkinin sağlanması; çeşitli kuruluşlara üye olunabilmesi, etnik, bölgesel, yerel ve ulusal kimliğe bağlılık yani aidiyet duygularının gelişmesi. Russell King and Ronald Skeldon, "Mind the Gap! Integrating Approaches to Internal and International Migration" (2010) 36 Journal of Ethnic and Migration Studies 10, 1634 – 1635.

Sosyal uyuma ilişkin Türk literatüründeki çalışmalar için ayrıca bknz Aslı Şirin (der), *Geçici Korumadan Kalıcılığa? Sosyo-Ekonomik, Siyasal ve Hukuki Boyutlarıyla Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu* (Marmara Üniversitesi Yayınları 2022).

79 İnsana yakışır iş kavramı bağlamında bknz Yasin Akyıldız, "İnsana Yakışır İş Uygulamasının Yapısal ve Psiko-Sosyal Boyutta Değerlendirilmesi: ILO ve Sosyal Çalışma Uygulamaları" (2021) 14 Kent Akademisi 4, 1212.

80 United Nations General Assembly, 'Promotion and protection of human rights: human rights questions, including alternative approaches for improving the effective enjoyment of human rights and fundamental freedoms' (A/65/261, 9 August 2010) para 91 < <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n10/478/91/pdf/n1047891.pdf> > accessed 9 July 2024.

81 Suriyelilerin, Türkiye'de eğitim hakkından yararlanmaları bağlamında bknz Hasan Aydın and Yeliz Kaya, 'The educational needs of and barriers faced by Syrian refugee students in Turkey: a qualitative case study' (2017) 28 Intercultural Education 5, 462.

82 Ahmet İçduygu ve Eleni Diker, 'Labor Market Integration of Syrian Refugees in Turkey: From Refugees to Settlers' (2017) 3 Göç Araştırmaları Dergisi 1, 14

83 ibid 14.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2013 tarihli Türkiye Göç Raporu'nun Sunuş kısmında, takip eden

Coğrafi konumu nedeniyle Türkiye, özellikle 2011 yılından bu yana AB diplomatik ilişkilerinin merkezinde yer almakta ve özellikle Suriyelilerin iltica sürecini şekillendirmektedir⁸⁴. Buna ek olarak Türkiye, 2011 – 2014 yılları arasında Suriye iç savaşının başlamasının hemen ardından açık kapı politikasını benimsemiştir⁸⁵. Açık kapı politikası Türkiye'nin Suriye'den gelen *kitlesel mülteci akınına*⁸⁶ çözüm bulmayı amaçlayan dış politikasının bir parçası olmuştur. Başlangıçta bu politika, tarihi ve coğrafi bağlar, Müslüman kardeşliği ve ahlaki değerler (*moral*) yönlerinden farklı motivasyonlarla uygulanmaya başlanmıştır⁸⁷. Türkiye, Suriye'deki silahlı çatışmadan önce⁸⁸ 1991 yılında Irak'ta Saddam Hüseyin'e karşı başlayan ayaklanma karşısında yaklaşık yarım milyon Iraklı Kürt, Türkiye sınırına yakın bir bölgeye akın etmiş, bunun sonucunda, Irak'tan gelen mülteciler için güvenli barınaklar ile uçuşa yasak bölge oluşturulması konuları o zaman da gündeme alınmıştır⁸⁹.

2014 yılı sonunda Suriye, ülke içerisinde yerinden edilmiş sekiz milyon vatandaşı ve ülke dışında bulunan dört milyondan fazla mülteci ile dünyanın en büyük mülteci üreten ülkesi haline gelmiştir⁹⁰. Suriye savaşının ortaya çıkmasından bu yana, Suriye'de savaş suçlarının ve insanlığa karşı suçların işlenmiş olduğu da belgelenmiştir. Örneğin, 10 Nisan 2013 tarihli İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün gözlemine göre, Temmuz 2012'nin sonlarından itibaren, Suriye hükümet güçleri savaş uçaklarından ve helikopterlerden şehirlere, kasabalara ve muhalif güçlerin kontrolündeki mahallelere saldırılarda

şekilde Türkiye'nin hedef ülke olması ile ilgili açıklama getirmiştir:

Türkiye, coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle tarih boyunca kitlesel sığınma hareketleri de dâhil olmak üzere geniş anlamda göç hareketlerinin nihai durağı olmuş ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmış özellikle son yıllarda artan ekonomik gücü ve bölgesel konumu itibarıyla, göç alanında hedef ülke haline gelmiştir.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, '2013 Türkiye Göç Raporu' (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç, İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları Yayın No: 32, 2015) <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2013_yillik_goc_raporu.pdf> Erişim Tarihi: 27 Ekim 2024.

- 84 AB ve Türkiye arasında 18 Mart 2016 tarihinde imzalanmış olan anlaşma, bahsi geçen diplomatik ilişkiler ağının bir parçasıdır. Kim Ruygiel, Feysi Baban and Suzan Ilcan, 'The Syrian Refugee Crisis: The EU-Turkey "Deal" and Temporary Protection' (2016) 3 SAGE Global Social Policy 16, 315.
- 85 Örneğin, Türkiye 2014 yılında, içinde anaokulu ve kreş olan "*mükemmel bir mülteci kampı*" inşa etmiştir. Mac McClelland, 'How to Build a Perfect Refugee Camp' (*The New York Times Magazine*, 2014) <<https://www.nytimes.com/2014/02/16/magazine/how-to-build-a-perfect-refugee-camp.html>> accessed 12 July 2024.
- 86 Kitlesel akın, "*uluslararası sınırların çok sayıda davetsiz misafir tarafından ani ve hızlı bir şekilde geçilmesi*" şeklinde tanımlanmıştır. Ann Vibeke Egglı, *Mass Refugee Influx and the Limits of Public International Law*, (Martinus Nijhoff Publishers 2002), 23.
- 87 Murat Erdoğan, 'Syrians in Turkey: Social Acceptance and Integration' (*Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, International Organisation for Migration*, 2014), 27 <<https://data.unhcr.org/en/documents/details/46184>> accessed 16 September 2024. Detaylı analiz için bkz Özlem Demirtas-Bagdonas, 'Reading Turkey's Foreign Policy on Syria: The AKP's Construction of a Great Power Identity and the Politics of Grandeur' (2014) 15 Taylor & Francis Turkish Studies 1, 18-33.
- 88 Bahsi geçen eski tarihler 1492 yılına dayandırılabilir. Shaw, Osmanlı İmparatorluğu devlet sınırlarına, üç yüz bin Yahudi'nin gemilerle getirilmiş olmasından bahseder. Stanford J Shaw, *The Jews of the Ottoman Empire and the Turkish Republic* (Palgrave Macmillan 1991), 1-36.
- 89 Bill Park, 'Strategic Location, Political Dislocation: Turkey, The United States, and Northern Iraq' (2003) 7 Middle East Review of International Affairs 2, 13 <https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/meria/meria03_pab01.pdf> accessed 16 September 2024. Bu dönemde, Türkiye'nin amacı sınırları resmi olarak açmak değildi. Türkiye, döneminde yalnızca insani kaygılarla mülteci kabul etmiştir.
- 90 Henrik Andersson and Kristoffer Jutvik, 'Do asylum-seekers respond to policychanges? Evidence from the Swedish – Syrian case' (2023) 1 Scand J of Economics 125, 7.

bulunmuştur. Bu saldırılar pek çok can almış, kayıpları belgeleyen bir Suriyeli gruba göre 4.300'den fazla sivil, binlerce insan yaralanmıştır⁹¹. BM İnsan Hakları Konseyi Bağımsız Uluslararası Araştırma Komisyonu'nun Suriye Arap Cumhuriyeti Raporu uyarınca, hava bombardımanları, hükümet karşıtı silahlı gruplar, Jabhat al-Nusra ve IŞİD tarafından kontrol edilen sivilin yaşadığı bölgeleri bombalayarak yüzlerce can kaybına neden olmuştur. Raporun yayınlandığı yılda tespit edildiği üzere, saldırılara maruz kalan bölgelerde kalan siviller, yoksulluk, kronik hastalık veya engellilik ve ailenin kişisel mülkünü terk etmeme arzusu dahil olmak üzere özel sebepler nedeniyle genellikle tahrip olan bu bölgelerden ayrılamamışlardır. Kuşatma altındaki bölgelerde de sivillerin çıkışı engellenmiştir⁹².

Suriye'deki durum sebebiyle, ülkesinden kaçarak Türkiye'ye sığınabilen Suriyeli sığınmacıların sayısı zamanla giderek artmıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) resmi rakamlarına göre 2024 yılı ağustos ayı itibarıyla geçici koruma rejimi kapsamında 3.103.606 Suriyeli Türkiye'de yaşamını sürdürmektedir⁹³.

Türkiye'de ikamet eden Suriyelilerin, iç hukuk sisteminde yer alan ilgili düzenlemeler sayesinde eğitim, sağlık ve barınma imkânlarına erişmelerinin yolu açılmıştır. Suriyelilere yönelik bu yasal korumayı, 2013 yılında kabul edilen YUKK, Suriyelilere geçici koruma sağlayan 91'inci maddesi temellendirmiştir⁹⁴. YUKK'un 91'inci maddesi, 2013 yılında geçici koruma rejimine yasal bir dayanak getirmiş ve 22 Ekim 2014 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) bu geçici koruma rejiminin içeriğini netleştirmiştir.

GKY madde 7 uyarınca

Geçici koruma; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara uygulanır⁹⁵.

GKY'nin içeriğinin insanca sığınma kavramı ile bağlantılı olarak incelenmesi hususu öncelikle temel hak ve özgürlüklerin tanınması ve bu haklara erişimin yolunun açılması bağlamında ele alınmalıdır. Bu sebeple, Türk Hukuku bağlamında yabancılara yönelik getirilen temel korumalara Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Anayasa) düzeninde değinmek gerekir. Anayasa'nın 12'nci maddesi “[h]

91 Ole Solvang and Anna Neistat, 'Death from the Skies Deliberate and Indiscriminate Air Strikes on Civilians' (2013) <<https://www.hrw.org/report/2013/04/10/death-skies/deliberate-and-indiscriminate-air-strikes-civilians>> accessed 7 August 2024.

92 UN Human Rights Council, 'Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic' (2016) <<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/A-HRC-31-68.pdf>> accessed 18 July 2024.

93 Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 'Temporary Protection Distribution of Syrians Under Temporary Protection By Year' <<https://en.goc.gov.tr/temporary-protection27>> accessed 9 August 2024.

94 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (n 25) madde 91.

95 GKY'da düzenlendiği üzere, “[g]eçici koruma kararı Bakanlar Kurulu tarafından alınmakta ve sonlandırılmaktadır. Bu kararın içeriği yine Bakanlar Kurulu tarafından düzenlenmektedir.” Geçici Koruma Yönetmeliği, Kanun Numarası: 6203, Kabul Tarihi: 13.10.2014, RG 22.10.2014/29153.

erkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir” diyerek “temel hak ve hürriyetlerin niteliğini” düzenlemektedir⁹⁶. Anayasa'nın 17'nci maddesi de temel insan hakları düzenlemelerini yürürlüğe koyarak hem vatandaşları hem de yabancıları işkenceden korumaktadır. Uluslararası hukuk kuralları her türlü işkence ve kötü muameleyi yasakladığı gibi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası da işkence ve kötü muameleyi takip eden şekilde yasaklamaktadır: “Kimseye işkence ve kötü muamele yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz”. Bir bireyin insan haklarının idraki, kişinin hukuk önünde tanınması ile el ele gider. Anayasa'nın 10'uncu maddesinde vurgulandığı üzere, herkes “dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin” kanun önünde eşittir. Bahsi geçen başlıklar yanı sıra, devletin ilgili kuralları uygulamaması halinde, haklara ilişkin her türlü düzenleme anlamsız hale gelecektir. Bu gerçeği göz önünde bulunduran Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 5'inci maddesinde devletin amaç ve görevlerini ortaya koymaktadır. Madde 5, devletin bireyin maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları sağlaması gerektiğini belirtir. Bunun yanı sıra, devlet yetkililerin iş ve eylemlerinden ötürü anayasada korunan haklara ilişkin bir zararın ortaya çıkması halinde, iç hukuk yollarının tüketilmiş olması şartıyla, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı tanınmıştır⁹⁷.

GKY ile tanınan hak ve korumalar, Anayasa'da belirtilen hak ve özgürlüklerle uyum içerisindedir. GKY madde 26 ile belirlendiği üzere, yönetmelik “*kapsamındaki yabancılara; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal hizmetler ve yardımlar ile tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilir*”. Suriyeliler hukuki danışmanlık ve çeviri hizmetlerine ücretsiz erişim de dahil olmak üzere adil yargılanma hakkına sahiptirler⁹⁸. Tüm uluslararası koruma başvuru sahiplerinin itiraz prosedürlerinde yasal temsil hakkı bulunmaktadır⁹⁹. Bununla birlikte, herkes sınır dışı kararına karşı 15 gün içinde Türkiye'deki İdare Mahkemesi nezdinde itiraz edebilir¹⁰⁰. Suriyeliler düzensiz girişleri nedeniyle gözaltına alınamazlar¹⁰¹. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut İltica Daire Başkanlığı Suriyelilerin kayıt işlemlerini gerçekleştirir ve geçici koruma kimlik belgesi verilmek yönünde işlem yapılır. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 25. maddesi uyarınca,

96 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun Numarası: 2709, Kabul Tarihi: 18.10.1982, RG 9.11.1982/17863.

97 O Korkut Kanadoğlu ve Battal Niyazi Şahin, 'Anayasa Mahkemesinin Güncel Norm Denetimi ve Bireysel Başvuru Kararları Hakkında Gözlemler' (2022) 39 Anayasa Yargısı 2, 13; Ayrıca bkzn Sibel İnceoğlu, 'Adil Yargılanma Hakkı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 4 (Avrupa Konseyi, 2018) <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/1708/04_adil_yargılanma_hakki_son.pdf?sequence=1> Erişim Tarihi: 5 Temmuz 2024.

98 Bknz İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olarak değiştirilmiş) (AIHS), 11 ve 14 numaralı Protokollerle değiştirilmiş, 4 Kasım 1950, ETS 5, RG 19.3.1954/8662, md 6; Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu md 57/6, 57/7, 68/7 ve 81 (yabancıların ya da idari gözetim altında bulunanların dilekçe hakkı) (n 25); Avukatlık Kanunu, Kanun Numarası: 1136, Kabul Tarihi: 19.3.1969, RG 7.4.1969/13168.

99 Heinrich Böll Stiftung, 'Report on Turkey's Asylum Law and Policies' (2019), 21 <<https://tr.boell.org/sites/default/files/2019-12/ASYLUM%20ENG-S.pdf>> accessed 2 June 2024.

100 ibid 22.

101 Türkiye'de yapılan son yasal değişiklikler, göçmen ve mültecilerin gözaltına alınmalarına farklı alternatifler getirmeyi amaçlamaktadır. Bknz Meltem Ineli-Ciger, 'Alternatives to Immigration Detention in Türkiye: What's the European Union got to do with it?' (Robert Schuman Centre for Advanced Studies Research Paper, no 2024_08, 2024) <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4759440> accessed 8 August 2024.

Geçici koruma kimlik belgesi, Türkiye’de kalış, hakkı sağlar. Ancak bu belge Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmaz, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanımaz, süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmaz ve sahibine Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamaz.

Ayrıca Suriyelilerin eğitim hakkı¹⁰² ve aile birleşmesi mekanizmalarına erişim hakları bulunmaktadır. Eğitim hakkına ilişkin olarak, dil bariyerinin aşılması önem taşır. Türkiye’deki Suriyeli öğrenciler üzerine yapılan bir çalışmada yapılan gözlemler öğrencilerin sınıf içi performanslarının Türkçe seviyelerine göre değiştiğini, Türkçe seviyesi yüksek olanların daha başarılı olduğunu, düşük olanların ise öğretilenleri anlamadıkları için başarısız olduklarını tespit etmiştir¹⁰³.

Suriyelilerin çalışmaları izne tabi tutulmuş olmakla beraber¹⁰⁴, çalışma hakları güvence altına alınmıştır¹⁰⁵. Bahsi geçen çalışma hakkını insana yakışır bir iş ortamında çalışılması bağlamında da düşünmek gerekir¹⁰⁶. Çalışma hakkı ve insana yakışır iş sosyal güvenlik sistemine erişimi ve en az asgari ücret ödenmesi güvencelerini kapsamına almaktadır¹⁰⁷.

Kişilerin bir ülkede hayatını idame ettirebilmesi için kalacak bir yeri olması elzemdir.ERCÜMENT AKDENİZ YABANCILARIN ARAZİ VE KONUT SATIN ALMALARI İLE MÜLTECİLERİN BARINIMLARI HUSUSUNUN BİRBİRİ İLE KARIŞTIRILMAMASI GEREKTİĞİNİ BELİRTİR. Yazara göre bu durum,

Zenginiyle ve yoksuluyla tüm göçmenler konut satın alarak sanki mekân sorununu çözüyorlarmış gibi yanlış bir algının oluşmasına neden olmaktadır. Devamında devletin ve yerel yönetimlerin mülteciler için pek de bir şey yapmasına gerek olmadığı sonucu çıkarılmaktadır¹⁰⁸.

Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin, sağlık hakkı¹⁰⁹ ve din özgürlüğü başta olmak üzere Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler gereği diğer temel hak ve özgürlüklere erişimleri yasal olarak güvence altına alınmıştır. Fakat Suriyelilerin devlet memurluğu yapabilecekleri, devletten maaş aldıkları veya kamu hizmetlerinden öncelikli olarak yararlandıkları şeklinde doğru bilinen yanlışların olduğu da gözden kaçırılmamalıdır¹¹⁰. Burada çizilen tablo, yasal düzlemde Suriyelilerin hukuk önünde kişi

102 GKY (n 95) md 28; T.C. Milli Eğitim Bakanlığı ‘Yabancılara yönelik eğitim öğretim hizmetleri’ (2014) <http://www.meb.gov.tr/mevzuat/arama_sonuc_mevzuat.php?q=2014%2F21 adresinden erişildi> Erişim Tarihi: 15 July 2024.

103 Aydın and Kaya (n 81) 462.

104 GKY (n 95) md 29; Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, Kanun Numarası: 6575, Kabul Tarihi:11.1.2016, RG 15 Ocak 2016/29594; Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, ‘Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi’ (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı) <<https://www.csgb.gov.tr/medias/6248/gkkuygulamarehberi1.pdf>> accessed 11 August 2024.

105 İneli-Ciğer (n 23)173.

106 İnsana yakışır iş kavramı bağlamında bkzn Yasin Akyıldız, “İnsana Yakışır İş Uygulamasının Yapısal ve Psiko-Sosyal Boyutta Değerlendirilmesi: ILO ve Sosyal Çalışma Uygulamaları” (2021) 14 Kent Akademisi 4, 1212.

107 GeçiciKoruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik (n 104).

108 ERCÜMENT AKDENİZ, *Göç ve Belediyeler İktidar ve Muhalefet Perspektifleri* (Tekin Yayınevi 2024), 90-91.

109 Detaylı analiz için bkzn Melike Çallı, ‘Türkiye’de Mültecilerin ve Sığınmacıların Sağlık Hakkı’ İş ve Hayat <<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/391545>> accessed 10 August 2024.

110 T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, ‘Ülkemizde Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriye Uyruklu Yabancılar Hakkında Doğru Bilinen Yanlışlar’ <<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Brosurler/dog->

olarak tanınma haklarına saygı gösterilen bir hukuk sistemini ortaya koymaktadır. Hukuken durum bu şekilde olmakla beraber, hukukun uygulamadaki yansımalarına da değinmek gerekir.

B. HUKUKUN UYGULAMADAKİ YANSIMALARI

İçduygu ve Şimşek, “göçmen ve mültecilerin özellikle eğitim, sağlık ve barınma gibi acil ihtiyaçlarının karşılanması için köklü ve kapsamlı entegrasyon politikalarına ihtiyaç duyulduğunu” belirtmektedir¹¹¹. Yiğit Erden ve Saime Özçürümez tarafından alanında uzman akademisyenlerin görüşlerinin incelendiği çalışmalarında yazarlar, Türkiye göç yönetiminin dış dinamiklere ve düzensiz göç ile karakterize edilen farklı zorluklara yanıt veren çok aktörlü ve çok düzeyli bir model haline geldiğinden bahsederler. Bunun yanı sıra, yazarlara göre Türkiye'nin karşılaştığı zorluk öncelikle Türkiye'de bulunan Suriyelilerin sosyo-demografik profiline ilişkindir. Erden ve Özçürümez farklı düşünürlerin altını çizdikleri hususun Türkiye'deki Suriyeli profilinin düşük eğitim ve düşük beceri düzeyine sahip kişilerden oluştuğunu, bu durumunda istihdam edilebilirliğin yanı sıra sosyal entegrasyonu engellediği yönündedir. Türkiye'nin mevcut sorunu esasen yasal düzlemde Suriyelilere temel hak ve özgürlüklerin tanınması değildir. Bunun bir adım ötesinde çalışma hayatı, kayıt dışı istihdam, eğitim ve barınma alanlarında ortaya çıkan karmaşık sorunlardır¹¹². Bunun yanı sıra, aynı çalışma Türkiye'nin karşılaştığı bir diğer sorunun Türkiye'de çok fazla kayıtsız Suriyeli olması ve Türkiye'nin bu kişileri kayıt altına almak için kurumsal ve ekonomik kapasitesini biraz daha fazla geliştirmesi gerektiği yönündedir¹¹³. Paralelinde ise Suriyelilerin Türkiye'ye uyum sürecinin kişilerin ülkenin dilini, kültürünü ve yaşam şeklini öğrenmelerine destek olacak şekilde gerçekleştirilmesinin hem toplum hem de yabancılar açısından önemli olduğunun unutulmaması gerektiğini de vurgulamak gerekir. Örneğin, Erden ve Özçürümez'in yaptıkları röportajda takip eden aktarıma yer vermişlerdir:

[Türkiye'de] [k]amplardaki mülteciler doğrudan şehirlerde yaşamaya gönderilmiştir. Herhangi bir entegrasyon kursu gerekmemektedir ve konut politikası tasarlanmamıştır. Almanya'da kalıcı oturma alabilmem için bana entegrasyon kursu önerdiler. Bunun temel nedeni Alman dilini ve kültürünü öğrenmekti. Almanya'da akşam 10'dan sonra apartman içinde gürültü yapılmasına izin verilmiyor. Ben bunu sosyal uyum kursunda öğrendim. Gelenler bu kurslara tabi tutuluyor. Türkiye'de böyle bir uygulama bulunmamakta¹¹⁴.

Yukarıda yer alan Almanya ve Türkiye arasındaki karşılaştırmada gözden kaçırılan husus, Suriyelilerin gruplar halinde Türkiye'ye geldikleri dönemde Türkiye'nin Suriyelilere misafir gözüyle bakarak, onlara geçici bir süreliğine ülkede bulunacakları mantığı ile yaklaşması ve onları sosyal uyum sürecine dahil edecek yöntemleri/araçları bu sebeple tercih etmemiş olmasından da kaynaklıdır. Öte yandan, bu uyumun

bilinen-yanl/Dogru-Bilinen-Yanlislar-.pdf> Erişim Tarihi: 9 August 2024.

111 Ahmet İçduygu and Doğu Şimşek, 'Syrian refugees in Turkey: Towards integration policies' (2019) 15 Turkish Policy Quarterly 3, 65-66.

112 Bknz Yiğit Erden and Saime Ozcurumez, 'Mass migration governance and openness toward refugees: Comparing Germany and Turkey' (2024) 62 International Migration 3, 303-318.

113 ibid 310.

114 ibid 311.

doğal süreç içerisinde kendiliğinden gerçekleşmekte olduğu yönünde de bir yaklaşım benimsenebilir. Örneğin, Suriyeliler Türkiye’de hareket özgürlüğüne kısıtlama getirilmemiş, diledikleri yerde yaşam kurmaları engellenmemiştir. Suriyelilerin yüzde ikiden daha az bir kısmı kamplarda kalırken, yüzde 98’i şehir merkezleri ya da çevrelerinde yaşamayı tercih etmiştir¹¹⁵. Bu durum da ister istemez, Suriyeliler ile toplumun iletişim içerisinde olması yolunu açmıştır. Cantaken ve Taşbaş, Suriyelilerin Türkiye’de kalış süreleri ile sosyo-kültürel uyum düzeyleri arasında doğrudan bir ilişki bulunduğunu tespit etmişlerdir. Örneğin, yazarlara göre, Türkiye’de 6-10 yıl arasında kalan yabancıların en fazla sosyokültürel uyum düzeyine sahip oldukları sonucuna varmışlardır. Buradan çıkarılan sonucun anlamı, göç edilen yerde yaşama süresi arttıkça sosyokültürel uyumun da artmakta olduğudur¹¹⁶. Öte yandan, sosyal uyumun sağlanmasında her ne kadar devletin sağladığı imkanlar ve yasal alt yapı süreci yönlendirmede önem kazansa da toplumsal akışa uyum sağlama yönünde Suriyelilerin ve yerel halkın karşılıklı bir uyuşmama hali içerisinde oldukları tespiti de yapılabilir. Bahsi geçen uyuşmama hali karşılıklı ön yargılar, kültürel farklılıklar ve medyanın etkisi ile yaratılan söylemler neticesinde gerçekleşmiş olması ihtimali vardır. Örneğin, bir araştırmanın ortaya koyduğu üzere, Hatay’da yaşayan Türk vatandaşlarının orada bulunan Suriyeliler hakkındaki şikâyetleri çoğunlukla ekonomik ve sosyal bağlamda dile getirilmiştir. Bahsi geçen şikâyetler genellikle, Suriyelilerin eğitim seviyelerinin düşük olduğu, toplum nezdinde nezaketsiz şeklinde değerlendirilebilecek davranışlar sergiledikleri yönünde olmuştur¹¹⁷. Öte yandan, Suriyelilere yönelik toplumsal düzeyde olumsuz bakış açısı, medyanın etkisi ile de şekillenmektedir. Örneğin, İnci ve Speelman’ın da mevcut çalışmalara dayalı olarak gözlemi, Suriyelilerin medya tarafından iki zıt çerçevede Türkiye’de tasvir ediliyor olduğudur: mağdur ve yoksul ya da muhtaç olma arasında sıkışmış Türk toplumuna yönelik bir tehdit oluşturan grup. Türkiye’de haberlerin yansıtılma biçimleri de bilginin aktarılmasında ve kamuoyunda algı yaratılmasında önemli bir faktördür. İnci ve Speelman, Türk medyası içerisindeki bazı yayın organlarının Suriyelileri ülke güvenliği, kültürel bütünlük ve ekonomi için potansiyel bir tehdit oluşturdukları yönünde lanse ettiklerine dikkat çekmektedir. Belki de bu yönde oluşan bir toplumsal ön yargının neticesi olarak örneğin, bir çalışmada belirtildiği üzere, bazı mülteciler, Türk komşuları tarafından gördükleri muamele nedeniyle psikolojik olarak stresli olduklarını ve sürekli korku içinde yaşamlarını sürdürdüklerini öne sürmüşlerdir. İzmir’deki kadın mülteciler, yerel halktan olan komşularının kendilerini görmezden geldiklerini ve onları aşağı gördüklerini belirtmişlerdir¹¹⁸.

Murat Erdoğan ve Deniz Yetkin Eker’in işaret ettiği üzere, barışçıl bir toplum sosyal uyum olmadan var olamaz. Barışçıl bir toplum için sosyal uyum önemlidir ve bireylerin birbirlerinden uzak

115 M Murat Erdoğan and Nihal Eminoğlu, ‘More than a decade of Syrian refugees in Turkey Balancing a complex challenge’ in Berna Şafak Zülfişar Savcı, Ludger Pries ve M Murat Erdoğan (eds), *Forced Migration in Turkey Refugee Perspectives, Organizational Assistance, and Political Embedding* (Routledge Studies in Development, Mobilities and Migration 2024), 156.

116 Ömer Faruk Cantekin and Fatma Rümeyşa Taşbaş, ‘Examination of the Relationship Between Syrian Refugees’ Spiritual Level and Socio-Cultural Adaptation’ (2024) 5 *International Journal of Religion* 1, 352.

117 Bknz Oznur Ozdamar, Eleftherios Giovanis and Sacit Hadi Akdede, ‘Attitudes Towards Syrian Refugees in Türkiye: Does Cosmopolitanism Matter?’ (2024) 25 *International Migration & Integration* 2, 1-23.

118 Elçin İstif İnci and Dirk Speelman, ‘Syrians in Turkey and their naturalization as Turkish citizens: A computational text analysis of newspaper data’ (*Sage Journals*, 2024) 136 <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/146.488.49241231040>> accessed 16 September 2024.

durduğu mesafeli bir toplum karşılıklılık esasına dayalı insani alışverişi engelleyecektir¹¹⁹. Yukarıda da kısaca değinildiği üzere, esasen Türk toplumu ve Suriyeliler açısından karşılıklı olarak birbirinden uzaklaşma hali gözlemlenebilir. Örneğin, ilk yıllarda Suriyelilere yönelik kabul ve birlik-beraberlik anlayışı hâkim iken, zamanla bu olumlu yaklaşım olumsuzla doğru evrilmiştir. Başlangıçtaki olumlu tutum dinsel ve kültürel birtakım benzerliklerin olması ve gelen mültecilerin bir gün geri dönecekleri yönündeki algıda yatmaktadır. Fakat zaman içerisinde başlangıçtaki koruma içgüdüsü ile yaklaşım yerini yorgunluk ve endişeye bırakmıştır¹²⁰. Murat Erdoğan ve Nihal Eminoğlu'na göre, toplumsal düzlemde mevcut endişeli hal takip eden başlıklar etrafında oluşmuş ve şekillenmiştir: iş kaybı kaygısı, suç işlenmesi oranındaki artış ve kamu hizmetlerinde yetersizlik¹²¹.

Suriyelilerin yerel halkla iletişimde yaşadıkları kopukluklar bir yana Türkiye'deki geçici koruma rejimi, Suriyelilere esasen haklara erişim hususunda temel sağlamıştır. Öte yandan, Demirbaş ve Miliou'nun eleştiri getirdiği husus, Suriyelilerin hala bir belirsizlik içerisinde yaşamakta olduklarına ilişkindir. Bahsi geçen belirsizlik, sağlık hizmetlerine, istihdama ve eğitime erişimlerine ilişkin gri alanların olmasından kaynaklıdır¹²². Örneğin, Suriyelilerin 81 ilden birisine giderek kaydolmaları ve kimlik kartı almaları gereklidir. Fakat sorunlu olan husus, Suriyelilerin yalnızca kayıt yaptırdıkları şehirde çalışma izinlerinin olması, yalnızca ilgili şehirde sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim imkanına sahip olmalarıdır. Bu kural, Suriyelileri çok az istihdam olanağı olan şehirlerde yaşamaya ya da iş bulmak için kaydoldukları şehrin dışına çıkmaya zorlamaktadır¹²³. Çalışma izni bağlamında ise, Demirbaş ve Miliou'nun tespit ettiği sorunsal, çalışma izni başvurularının çalışanlar tarafından değil, işverenler tarafından yapılmakta olduğudur. Ek maliyet kaygıları nedeniyle genellikle işverenlerin Suriyelileri yasal olarak istihdam etme eğiliminde olmadıkları gözlemlenmiştir – ancak not etmek gerekir ki, örneğin çiftçilik alanında çalışma izni alınması zorunluluğu aranmamaktadır¹²⁴. Doğuş Şimşek tarafından çalışmasında yer verildiği üzere, kayıt dışı ekonomide çalışmaları neticesinde Suriyeliler fazla çalıştırılmakta, düşük ücret almakta ve sosyal güvenlik ya da emeklilik hakları bulunmamaktadır. Dolayısıyla, burada gerçekleşmesi gereken, toplumsal düzlemde yalnızca yabancılara yönelik değil herkese karşı işçi sömürsünün önüne geçecek şekilde bir farkındalık yaratılmasıdır¹²⁵. Bir başka çalışmada da benzer şekilde vurgulandığı üzere, Suriyelilerin çoğu kayıt dışı çalışmakta ve ekonomik güvencesizlik yaşamaktadır; Suriyeliler kendi konutlarını temin etmek zorundadır, dil ve diğer engeller sağlık hizmetlerine tam erişimin önüne geçmektedir. Tüm bu hususlar etrafında

119 M. Murat Erdoğan and Deniz Yetkin Aker, 'Beyond the Social Distance and Cultural Similarities: Turkish Citizens and Syrians in Şanlıurfa' (2023) 2 Migration & Diversity 1, 2. Ayrıca bkz Recep Baydemir, 'Suriyeliler ve Şanlıurfalılar Arasındaki Komşuluk İlişkileri Üzerine Nicel Bir Araştırma' (2024) 64 DTCF Dergisi 1, 672-703.

120 Natalia Banulescu-Bogdan, M. Murat Erdoğan and Lucia Salgado, 'Confronting Compassion Fatigue Understanding the arc of public support for displaced populations in Turkey, Colombia, and Europe' (Migration Policy Institute, 2024) <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/mpie_compassion-fatigue-2024_final.pdf> accessed 7 August 2024.

121 Erdoğan ve Eminoğlu (n 115) 160.

122 Elif Demirbaş and Christina Miliou, 'Looking at the EU-Turkey Deal: The Implications for Migrants in Greece and Turkey' in R Zapata-Barrero, I Awad (eds) *Migrations in the Mediterranean*, (IMISCOE Research Series Springer, 2023), 16.

123 ibid 16.

124 ibid 16.

125 Doğuş Şimşek, 'Integration Processes of Syrian Refugees in Turkey: 'Class-based Integration' Get Access Arrow' (2020) 33 Journal of Refugee Studies 3, 547.

Suriyelilerin bir başka yönden de belirsizlik duygusu içerisinde günlük yaşamlarını sürdürmekte olduğunu gösterir¹²⁶.

Belirsizliğin yönlendirilebilmesi/yönetilebilmesi adına STK'ların önemli bir yeri vardır. Nitekim literatürde Suriyelilerin uyum süreçleri bağlamında STK'ların yeri ve önemi detaylı bir şekilde irdelenmiş ve analiz edilmiştir¹²⁷. Örneğin STK'lar Suriyelilerin Geçici Koruma Kimlik Kartı alımlarına ilişkin kayıt işlemlerinde yardımcı olmaktadır. Geçici Koruma Kimlik Kartları alımları konusunda STK'lar tercüme ve ulaşım konularında Suriyelilere yardımcı olsalar da Suriyelilerin bu hizmetlerden yararlanma hususundaki isteksizlikleri yolsuzluk ve dolandırıcılık eylemlerine maruz kalmalarına yol açabilmektedir¹²⁸. Bir başka çalışmaya göre, STK'lar transit geçişlerde ya da kamplarda kişilere erzak ve sıcak tutacak giysiler dağıtmak yoluyla pek çok sığınmacının hastalanmasının önüne geçmiş, bu kişilere destek sağlamıştır¹²⁹. Ayrıca ülkede bulunan sığınmacıların farklı yönlerden – yardım, sosyal entegrasyon, farkındalık yaratma ve sosyalleşme yollarıyla – güçlendirilmeleri sosyal uyumun sağlanması açısından önem arz etmektedir¹³⁰.

Yukarıda bahsi geçen güçlendirme yalnızca STK'lar eliyle değil, aynı zamanda belediyeler yoluyla da yapılmaktadır. Belediyelerin sosyal uyum bağlamında önemini takip eden örnek ile somutlaştırabiliriz. Kistnareddy, Fransa'nın Calais kentinde belirsizlik içinde bekleyen mültecilerle ilgili araştırmasında, Calais Belediye Başkanı Natacha Bouchart'ın Calais sakinlerinden “*özel olarak oluşturulan bir e-posta adresi aracılığıyla herhangi bir 'göçmen' işgalciyi bildirmelerini*” istediklerini açığa çıkarmıştır. Kistnareddy, buradaki motivasyon, Fransız vatandaşlarını göçmenlerden 'ayrıştırmayı' ve aynı zamanda onları insani merhametten uzaklaştırmayı hedeflemektedir¹³¹. Türkiye değerlendirildiğinde, bir araştırma belediyeler arasında mültecilerle dayanışma bağlamında asgari katılımdan aktif katılıma kadar değişen farklılıkların olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle sosyo-ekonomik uyumun desteklenmesi bakımından örneğin Gaziantep, Adana ve İzmir en çok göç alan iller olarak Suriyelilere destek sağlama konusunda nispeten daha aktiftir¹³².

126 Şahin-Mencütek, Gökalp-Aras, Kaya ve Rottmann, (n 11) 127.

127 Özge Zihnioglu and Müge Dalkıran, 'From social capital to social cohesion: Syrian refugees in Turkey and the role of NGOs as intermediaries' (2022) 48 *Journal of Ethnic and Migration Studies* 11, 2455-2472; Emrin Çebi, 'The role of Turkish NGOs in social Cohesion of Syrians' (2017) *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*, 135-170; Ulaş Sunata and Salih Tosun, 'Assessing the Civil Society's Role in Refugee Integration in Turkey: NGO-R as a New Typology' (2018) 32 *Journal of Refugee Studies* 4, 683-703.

128 Bülent Aras and Yasin Duman, 'I/NGOs' Assistance to Syrian Refugees in Turkey: Opportunities and Challenges' (2018) *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 5.

129 Emrah Atar, Farhad Hossain and Ahsan Ullah, 'Syrian refugees in Turkey: exploring the role of I/NGOs in refugee crisis' (2023) 44 *Third World Quarterly* 2, 234.

130 Asuman Özgür Keysan and Burcu Şentürk, 'Philanthropists, Professionals and Feminists: Refugee NGOs and the Empowerment of Syrian Women in Gaziantep, Turkey' (2021) 59 *International Migration* 1, 146. Bahsi geçen çalışma, takip eden çalışmada da olduğu gibi, özellikle sığınmacı kadınların topluma entegrasyonu ve güçlendirilmesi üzerinedir: Asuman Özgür Keysan and Burcu Şentürk, 'Empowerment Perspectives and Practices of Refugee-Related NGOs in Turkey: Family, Protection, or Solidarity?' (2021) 34 *Journal of Refugee Studies* 4, 3820 – 3845.

131 Ashwiny O Kistnareddy, 'Ambivalent Encounters in Calais' (2024) *Journal of Intercultural Studies*, 824 <<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/07256.868.2024.2365759?needAccess=true>> accessed 11 August 2024.

132 Alexander Betts, Fulya Memisoglu and Ali Ali, 'What Difference Do Mayors Make? The Role of Municipal Authorities in Turkey and Lebanon's Response to Syrian (2011) 34 *Journal of Refugee Studies* 34, 502.

İdari boyutta ayrıca T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Nihayetinde, makalenin dikkati çekmeye çalıştığı husus, Türkiye'nin Suriyelilerin ülkeye gelişleri karşısında, hukuki açıdan gerekli düzenlemeleri yaparak, hak ve özgürlükler bağlamında kişileri koruma yollarını açmış olduğudur. Fakat, Suriyelilerin uzun yıllara dayanan Türkiye'de kalma durumları, zaman içerisinde toplumsal düzlemde yorgunluk yaratmış, hukuki boşluklar ve hukukun uygulanmasındaki birtakım aksaklıklar neticesinde bir takım olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sosyal uyum başlığı altında irdelenen bu durum, günümüzde bir kısır döngü içerisine girmiş gibi gözükmektedir. Nihayetinde bahsi geçen kısır döngü karşılıklı olarak ülke vatandaşlarının ve Suriyelilerin birbirlerine karşı direnç geliştirmelerine yol açmıştır. Suriyelilerin Türkiye'deki sosyal, kültürel, hukuki ve politik konuları dikkate alındığında, her ne kadar insanca sığınmanın önünü açacak yönde temeller açılmış olsa da uygulamada toplumsal boyutta ve Suriyeliler bağlamında mağduriyet halleri ortaya çıkmış olduğu literatürdeki çalışmalar bağlamında gözlemlenmiştir.

SONUÇ

Sığınma arayan kişilerin sığınma arama süreçleri boyunca ve sonrasında temel hak ve özgürlüklerinin korunması adına var olan uluslararası hukuk düzenlemelerine devletlerin çoğu taraftır. Uygulamadaki örnekler dikkate alındığında ise, sığınma arayanların ve sığınmacıların insana yakışır bir şekilde korunmasının önündeki en büyük engel devletlerin uluslararası hukuk düzenlemelerinden doğan yükümlülüklerini gerektiği gibi yerine getirmemelerinden kaynaklanmaktadır¹³³.

Devlet uygulamalarından yola çıkarak, makale hukuk önünde kişi olarak tanınmanın salt yasal düzenlemelerden ibaret olmadığını, uygulamada da devletlerin yasal zeminde oluşturdukları koruma mekanizmalarına sadık kalarak, kişilerin haklarının korunması yönünde hareket etmeleri halinde anlam bulacağını vurgular. Devletlerin koruma yükümlülükleri “*mülteci zamanı*” düzleminde verilmek suretiyle makale kapsamında açıklanmıştır. Kişinin 1951 Cenevre Sözleşmesi bağlamında işaret edilmiş olan söz konusu zulüm sebepleri dolayısıyla bulunduğu ülkeyi terk edişi ile sığınma arayışı başlar. Sığınılmak istenilen ülkeye yönelik bu yöndeki talebi ile devam eder. Buradaki temel sorunsal makalenin ilk kısmında işaret edildiği üzere iki yönlüdür: kişinin sığınma aramak için çıktığı yolculukta karşılaştığı zorluklar ve talebin ilgili ülke tarafından nasıl karşılandığı ya da talebin yapılması yönünde sığınma arayan kişi(ler) karşısına çıkarılan engeller. Bu yönde ortaya çıkan hukuka aykırı devlet uygulamaları makale kapsamında insanca sığınmanın dışına düşen şekilde sürecin belirli kılınmaması ve hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkının ihlali şeklinde formüle

2018 yılından itibaren ‘Uyum Mahalle Buluşmaları’, ‘Uyum Biz Bize Sohbetler’ ve ‘Uyum Buluşmaları’ etkinlikleri GİGM tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Bu çalışmaların amacı yerel halk ile düzenli göçmenler, uluslararası koruma statüsü ve başvuru sahipleri ve geçici koruma statüsüne sahip kişiler arasında etkileşimin sağlanarak uyum sürecinin desteklenmesidir. Özçürümez ve İçduygu (n 11) 4.

Ayrıca bkz Ahmet Buran, ‘Türkiye’de Belediye ve Büyükşehir Belediyelerinin Göçmenlerin Sosyal Uyumundaki Rollerinin Yeniden Değerlendirilmesi’ (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi 2024).

133 Örneğin, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin uluslararası iş birliği ve sorumluluk paylaşımı ruhu içinde uygulanması için etkili yollar bulunması gereklidir. UNHCR, ‘Refugee or Migrant? Word Choice Matters’ <https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_EN.pdf> accessed 6 August 2024.

edilmiştir. Makalede sığınma arama yolculuğunda kişilerin insan kaçakçıları aracılığıyla sığınma arama çabası içerisine girmeye mecbur bırakılmaları ve sonrasında farklı yöntemler etrafında caydırma politikaları ile mevcut ve gelecek mültecileri yıldırma amaçları, özellikle Avrupa devletleri düzleminde örneklendirilmiştir.

Mülteci zamanı kişilerin sığınma arama durumundan ilgili ülkede yaşamlarını idame ettirmeleri sürecine geçmesi durumunu da kapsar. Kişiler sığınma arama sürecindeyken, kendilerine mülteci statüsü verilebilir ya da Türkiye örneğinde olduğu gibi geçici koruma statüsü tanınabilir. Sığınma başvuru süreçlerinin değerlendirilmesinde örneğin Yunanistan ve Avustralya'da olduğu gibi uzun süreli ve insanlık dışı koşullarda gözaltı merkezlerinde sığınmacıların bekletilmeleri ve dolayısıyla hukuk önünde kişi olarak tanınma haklarının yok sayılması şeklinde sığınma prosedürünün işletildiği uygulamalar görülmektedir. Makale kapsamında odaklanılan sığınma arama durumunun bir ülke nezdinde karşılık bulması ve sığınma arayanlara tanınan hak ve özgürlüklerin uygulamada nasıl yansıma bulduğunun tartışılması adına Türkiye ve ülkede bulunan Suriyelilerin durumunun insanca sığınma bağlamında analiz edilmesidir. Bahsi geçen hususun tartışıldığı kısımda ortaya konulduğu üzere, Suriyelilerin hukuk önünde kişi olarak tanınmalarını sağlayacak ve dolayısıyla insanca sığınmanın gerçekleşmesine olanak tanıyacak gerekli yasal düzenlemeler mevcuttur. Ancak hukuktan uygulamaya geçişte, Türkiye'nin Suriye'den gelen mültecilere cevaben yürürlüğe koyduğu geçici koruma statüsünün pratiğe dökümünde aksaklıklar ile karşılaşmıştır. Aynı zamanda, ülkede kalış süresinin belirsizliği hem ülke vatandaşları hem de Suriyeliler bağlamında sosyal uyum için olumsuz bir hale dönüşmüştür.

Şüphesiz ki, Türkiye'nin amacı uygulamada Suriyelilerin hukuk önünde kişi olarak tanınma haklarını görmezden gelmek değildir. Fakat, yukarıda da değinildiği üzere, uygulamada yasa yapım aşamasında öngörülemeyen hukuki boşluklar olduğu ortaya çıkabilmekte, sosyal ve demografik gerçekler yasaların topluma yansımalarına yön verebilmektedir. Hal bu iken mevcut durum göz önünde bulundurularak, toplum ve sığınmacılar arasında köprünün nasıl kurulabileceği ya da alternatif çözüm yollarının nasıl geliştirilebileceği değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Ajala A, 'The Nature of African Boundaries' (1983) 18 Africa Spektrum 2, 177-189.
- Avukatlık Kanunu, Kanun Numarası: 1136, Kabul Tarihi: 19.3.1969, RG 7.4.1969/13168.
- Atar E, Hossain F and Ullah A, 'Syrian refugees in Turkey: exploring the role of I/NGOs in refugee crisis' (2023) 44 Third World Quarterly 2, 231-245.
- Aras B and Duman Y, 'I/NGOs' Assistance to Syrian Refugees in Turkey: Opportunities and Challenges' (2018) Journal of Balkan and Near Eastern Studies 1-14.
- Andersson H and Jutvik K, 'Do asylum-seekers respond to policy changes? Evidence from the Swedish – Syrian case' (2023) 1 Scand J of Economics 125, 3-31.
- Allain A, 'The *jus cogens* Nature of non-refoulement' (2001) 13 International Journal of Refugee Law 4, 533-558.
- Aydin H and Kaya Y, 'The educational needs of and barriers faced by Syrian refugee students in Turkey: a qualitative case study' (2017) 28 Intercultural Education 5, 1-18.

- Akyıldız Y, “İnsana Yakışır İş Uygulamasının Yapısal ve Psiko-Sosyal Boyutta Değerlendirilmesi: ILO ve Sosyal Çalışma Uygulamaları”, (2021) 14 Kent Akademisi 4, 1219-1235.
- Bauer-Amin S, Schiocchet L and Six-Hohenbalken M, *Embodied Violence and Agency in Refugee Regimes* (Bielefeld: transcript Verlag, 2022).
- Batsyukova S, ‘Human Trafficking and Human Smuggling: Similar Nature, Different Concepts’ (2012) 1 *Studies of Changing Societies: Comparative & Interdisciplinary Focus* 39-49.
- Brito T, ‘Between race and animality: European borders, ‘colonial dogs’, and the policing of humanity’ (2024) *Review of International Studies* 1-18.
- Benton G, ‘Making Sense of Prolonged Immigration Detention in a Post-Jennings World’ (2020) 34 *Georgetown Immigration Law Journal* 809-817.
- Benhabib S, *Ötekilerin Hakları Yabancılar, Yerliler, Vatandaşlar* (İletişim 2018).
- Baydemir R, ‘Suriyeliler ve Şanlıurfalılar Arasındaki Komşuluk İlişkileri Üzerine Nicel Bir Araştırma’ (2024) 64 *DTCF Dergisi* 1, 672-703.
- Bhatia M and Lentin R, ‘Migration and Racist State Violence: Introduction’ (2022) 11 *State Crime Journal* 1, 5-11.
- Banulescu-Bogdan N, Erdoğan M and Salgado L, ‘Confronting Compassion Fatigue Understanding the arc of public support for displaced populations in Turkey, Colombia, and Europe’ (*Migration Policy Institute*, 2024), 1-35 <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/mpie_compassion-fatigue-2024_final.pdf> accessed 7 August 2024.
- Boucher D, ‘The Recognition Theory of Rights, Customary International Law and Human Rights’ (2011) 59 *Political Studies* 3, 753-771.
- Buran A, ‘Türkiye’de Belediye ve Büyükşehir Belediyelerinin Göçmenlerin Sosyal Uyumundaki Rollerinin Yeniden Değerlendirilmesi’ (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi 2024).
- Betts A, Memisoglu F and Ali A, ‘What Difference Do Mayors Make? The Role of Municipal Authorities in Turkey and Lebanon’s Response to Syrian (2011) 34 *Journal of Refugee Studies* 34, 491-519.
- Böll Stiftung H, ‘Report on Turkey’s Asylum Law and Policies’ (2019), 1-29 <<https://tr.boell.org/sites/default/files/2019-12/ASYLUM%20ENG-S.pdf>> accessed 2 June 2024.
- Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (adopted 10 December 1984, entered into force 26 June 2024) General Assembly resolution 39/46, RG 29.4.2988/19799.
- Cantekin Ö F and Taşbaş F R, ‘Examination of the Relationship Between Syrian Refugees’ Spiritual Level and Socio-Cultural Adaptation’ (2024) 5 *International Journal of Religion* 1, 348-355.
- Çebi E, ‘The role of Turkish NGOs in social Cohesion of Syrians’ (2017) *Turkish Journal of Middle Eastern Studies* 135-170.
- Durieux J, ‘Temporary protection: Hovering at the edges of refugee law’ in Heijer M and Wilt H(eds), *Netherlands Yearbook of International Law* (TMC Asser Press 2014) 221–253.
- Davies T, Arshad I and Jelena O, ‘Epistemic Borderwork: Violent Pushbacks, Refugees, and the Politics of Knowledge at the EU Border’ (2023) 1 *Annals of the American Association of Geographers* 113, 169-188.
- Dessus S, Herrera S and Hoyos R, ‘The impact of food inflation on urban poverty and its monetary cost: Some back-of-the-envelope calculations’ (2008) 39 *Agricultural Economics* 417-429.
- Development International Centre for Migration Policy, ‘Migration Outlook 2024 Ten Migration Issues to Look out for in 2024 Origins, Key Events and Priorities for Europe’ (2024) <<https://www.icmpd.org/file/download/60599/file/ICMPD%2520Migration%2520Outlook%25202024.pdf>> accessed 3 August 2024.

- Demirbaş E and Miliou C, 'Looking at the EU-Turkey Deal: The Implications for Migrants in Greece and Turkey' in Zapata-Barrero R, Awad I (eds), *Migrations in the Mediterranean* (IMISCOE Research Series Springer 2023), 16.
- Demirtas-Bagdonas Ö, 'Reading Turkey's Foreign Policy on Syria: The AKP's Construction of a Great Power Identity and the Politics of Grandeur' (2014) 15 *Taylor & Francis Turkish Studies* 1, 18-33.
- European Court of Human Rights, 'Article 4 of Protocol No. 4 and Immigration Summary returns of migrants and/or asylum-seekers ("push-backs") and related case scenarios' (31 August 2024) <<https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/summary-returns-of-migrants-and-or-asylum-seekers-push-backs-and-related-case-scenarios>> accessed 27 October 2024.
- Erdoğan M, 'Syrians in Turkey: Social Acceptance and Integration' (*Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, International Organisation for Migration*, 2014), 1-87 <<https://data.unhcr.org/en/documents/details/46184>> accessed 16 September 2024.
- Erdoğan M M and Yetkin Aker D, 'Beyond the Social Distance and Cultural Similarities: Turkish Citizens and Syrians in Şanlıurfa' (2023) 2 *Migration & Diversity* 1, 1-13.
- Edwards A, 'Human Rights, Refugees, and The Right 'To Enjoy' Asylum' (2005) 17 *International Journal of Refugee Law* 2, 297-330.
- El-Abed O, 'The Palestinians in Egypt: Identity, Basic Rights and Host State Policies' (2009) 2/3 *Refugee Survey Quarterly* 28, 531 – 539.
- El-Masry M, "'No One Cared He Was a Child" Egyptian Security Forces' Abuse of Children in Detention' (Human Rights Watch, 2020) <<https://www.hrw.org/report/2020/03/23/no-one-cared-he-was-child/egyptian-security-forces-abuse-children-detention>> accessed 7 August 2024.
- Erden Y and Ozcurumez S, 'Mass migration governance and openness toward refugees: Comparing Germany and Turkey' (2024) 62 *International Migration* 3, 303-318.
- Ekşi N, 'Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Türkiye'deki Faaliyetleri ve Türk İltica Sisteminde Değişen Rolü' (2019) 77 *İstanbul Hukuk Mecmuası* 1, 343-370.
- Erdoğan M M ve Eminoğlu N, 'More than a decade of Syrian refugees in Turkey Balancing a complex challenge' in Zülfiyar Savcı B Ş, Pries L ve Erdoğan M M (eds), *Forced Migration in Turkey Refugee Perspectives, Organizational Assistance, and Political Embedding* (Routledge Studies in Development, Mobilities and Migration 2024), 149-171.
- Farzanegan M R and Esfandyar B, 'Understanding Economic Sanctions on Iran: A Survey' (2023) 2 *Economists' Voice* 20, 197 – 226.
- Fine S, 'Refugees, Safety, and a Decent Human Life' (2019) 1 *Proceedings of the Aristotelian Society* 25-52.
- Feller E, 'Asylum, Migration and Refugee Protection: Realities, Myths and the Promise of Things to Come' (2006) 18 *International Journal of Refugee Law* 3-4, 509-536.
- Gülfer İhlamur-Öner S, 'Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası' (2014) 6 *Ortadoğu Analiz* 61, 42-45.
- Gil-Bazo M, 'Asylum as a General Principle of International Law' (2015) 27 *International Journal of Refugee Law* 1, 3-28.
- Goodwin-Gill G S, McAdam J and Dunlop E, *The Refugee in International Law* (Oxford University Press 2021).
- Goodwin-Gill G S, 'The Right to Seek Asylum: Interception at Sea and the Principle of Non-Refoulement' (2011) 23 *International Journal of Refugee Law* 3, 443-457.
- Goodwin-Gill S G, 'Refugee Determination: What's Next?' (1991) 11 *Refuge: Canada's Journal on Refugees/Refuge: Revue canadienne sur les réfugiés* 2, 5-7.

- George S, Twyford E and Aman Tanima F, 'Authoritarian Neoliberalism and Asylum Seekers: the Silencing of Accounting and Accountability in Offshore Detention Centres' (2024) *J Bus Ethics* 1-25 <<https://link.springer.com/article/10.1007/s10551.024.05770-4#citeas>> accessed 7 August 2024.
- Górczyńska M, 'Legal Analysis of the Situation on the Polish-Belarusian Border Situation On' (2021), 1-15 <<https://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2021/09/Legal-analysis-ENG.pdf>> accessed 9 August 2024.
- Grahl-Madsen A, 'Territorial Asylum' (1981) 1 *The American Journal of International Law* 75, 189-91.
- Gardiner J and Talavera Lodos S, 'Indefinite detention of refugees ruled unconstitutional by the High Court of Australia – an opportunity for Europe to pause for thought?' (2023) 15 *Perspectives on Federalism* 1-2, 1-17.
- Glendon M A, 'The Rule of Law in the Universal Declaration of Human Rights' (2004) 2 *Northwestern Journal of International Human Rights* 1, 1-19.
- Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, Kanun Numarası: 6575, Kabul Tarihi:11.1.2016, RG 15 Ocak 2016/29594.
- Geçici Koruma Yönetmeliği, Kanun Numarası: 6203, Kabul Tarihi: 13.10.2014, RG 22.10.2014/29153.
- Hartley L and Fleay C, "'We are Like Animals": Negotiating Dehumanising Experiences of Asylum-Seeker Policies in the Australian Community' (2017) 36 *Refugee Survey Quarterly* 4, 45-63.
- Herbst J, 'The Creation and Maintenance of National Boundaries in Africa' (1989) 43 *International Organization* 4, 673-692.
- Hawksworth V and Haselwood S, 'Would You Take in a Refugee?' (2024) 459 *Woman's Own* 413-466.
- Hathaway J C, 'A Global Solution to a Global Refugee Crisis' (*Verfassungs on Matters Constitutional*, 1 March 2016) <<https://verfassungsblog.de/a-global-solution-to-a-global-refugee-crisis/>> accessed 5 May 2024.
- Hill Green T, *Lectures on the Principles of Political Obligation* (Cambridge Scholars Publishing 2002).
- Hepple B, 'Race and Law in Fortress Europe' (2004) 67 *Modern Law Review* 1, 1-15.
- Hathaway C J, 'A Global Solution to a Global Refugee Crisis' (*Verfassungsblog*, 2016) <<https://verfassungsblog.de/a-global-solution-to-a-global-refugee-crisis/>> accessed 7 August 2024.
- Intervyuirasht organ na DAB pri MS Judgment, Case C-621/21 (16 January 2024, ECJ).
- IOM UN Regional Office for Central, North America and the Caribbean, 'IOM and UNHCR Saddened at Deaths of Refugees and Migrants in Shipwreck off Venezuela' (2020) <<https://rosanjose.iom.int/en/news/iom-and-unhcr-saddened-deaths-refugees-and-migrants-shipwreck-venezuela-coast>> accessed 9 August 2024.
- International Rescue Committee, 'A Europe that Protects What is the EU – Turkey Deal?' (2023) <<https://www.rescue.org/eu/article/what-eu-turkey-deal>> accessed 9 August 2024.
- International Covenant on Civil and Political Rights (adopted 16 December 1966, entered into force 23 March 1976) 999 UNTS 171 (ICCPR), RG 18.6.2003/25142.
- International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (adopted 21 December 1965, entered into force 4 January 1969) 2106 A (XX), RG 9.4.2002/24721.
- Istif Inci E and Speelman D, 'Syrians in Turkey and their naturalization as Turkish citizens: A computational text analysis of newspaper data' (*Sage Journals*, 2024) <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/146.488.49241231040>> accessed 16 September 2024.
- İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olarak değiştirilmiş) (AİHS), 11 ve 14 numaralı Protokollerle değiştirilmiş, 4 Kasım 1950, ETS 5, RG 19.3.1954/8662.
- İçduygu A and Şimşek D, 'Syrian refugees in Turkey: Towards integration policies' (2019) 15 *Turkish Policy Quarterly* 3, 59-69.

- İnceoğlu S, 'Adil Yargılanma Hakkı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 4 (*Avrupa Konseyi*, 2018) <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/1708/04_adil_yargilanma_hakki_son.pdf?sequence=1> Erişim Tarihi: 5 July 2024.
- İneli-Ciğer M, *Temporary Protection in Law and Practice* (Brill 2018).
- İneli Ciğer M, 'Uluslararası Hukuka Uygun Geçici Koruma Rejiminin Unsurları Üzerine' (2016) 2 Göç Araştırmaları Dergisi 3, 62-92.
- Ineli-Ciger M, 'Alternatives to Immigration Detention in Türkiye: What's the European Union got to do with it?' (*Robert Schuman Centre for Advanced Studies Research Paper*, no 2024_08, 2024) <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4759440> accessed 8 August 2024.
- İçduygu A ve Diker E, 'Labor Market Integration of Syrian Refugees in Turkey: From Refugees to Settlers' (2017) 3 Göç Araştırmaları Dergisi 1, 12-35.
- Keysan A Ö and Şentürk B, 'Philanthropists, Professionals and Feminists: Refugee NGOs and the Empowerment of Syrian Women in Gaziantep, Turkey' (2021) 59 International Migration 1, 143-164.
- Keysan A Ö and Şentürk B, 'Empowerment Perspectives and Practices of Refugee-Related NGOs in Turkey: Family, Protection, or Solidarity?' (2021) 34 Journal of Refugee Studies 4, 3820 – 3845.
- Kistnareddy O A, 'Ambivalent Encounters in Calais' (2024) Journal of Intercultural Studies 817-835 <<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/07256.868.2024.2365759?needAccess=true>> accessed 11 August 2024.
- Kowalczyk L and Versteeg M, 'The Political Economy of the Constitutional Right to Asylum' (2017) 102 Cornell Law Review 5, 1219-1318.
- Kanadoğlu O K ve Niyazi B, 'Şahin Anayasa Mahkemesinin Güncel Norm Denetimi ve Bireysel Başvuru Kararları Hakkında Gözlemler' (2022) 39 Anayasa Yargısı 2, 1-33.
- King R and Skeldon R, "Mind the Gap!" Integrating Approaches to Internal and International Migration, (2010) 36 Journal of Ethnic and Migration Studies 10, 1619-1646.
- Manner G, 'The Object Theory of the Individual in International Law' (1952) 46 The American Journal of International Law 3, 428-449.
- Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme (kabul edilmiş tarihi 28 Temmuz 1951, yürürlüğe giriş tarihi 22 April 1954) 189 UNTS 137 (1951 Cenevre Sözleşmesi), RG 5.9.1961/10898.
- Miller D, *Strangers in Our Midst: The Political Philosophy of Immigration* (Harvard University Press 2016), 167.
- McKanders K M and Gomez V, 'Refugee Reception and Perception: US Detention Camps and German Welcome Centers' (2017) 40 Fordham International Law Journal 524-560.
- McClelland M, 'How to Build a Perfect Refugee Camp' (*The New York Times Magazine*, 2014) <<https://www.nytimes.com/2014/02/16/magazine/how-to-build-a-perfect-refugee-camp.html>> accessed 12 July 2024.
- Newsome M, 'A Constitutional Right to Asylum? A Comparative Analysis Could Ground the Design of Better Protection for Asylum Seekers' (2022) 48 University of Dayton Law Review 1, 100-122.
- Nicholson F, 'The Right to Family Life and Family Unity of Refugees and Others in Need of International Protection and the Family Definition Applied' (UNHCR, 2018), 1-34 <https://www.unhcr.org/dach/wp-content/uploads/sites/27/2018/03/CH_Essential-right-to-family-unity_Frances-Nicholson_2018.pdf> accessed 7 August 2024.
- Opuz v Turkey*, App no 33401/02 (9 July 2009, ECtHR).
- Ozdamar O, Giovanis E and Hadi Akdede S, 'Attitudes Towards Syrian Refugees in Türkiye: Does Cosmopolitanism Matter?' (2024) 25 International Migration & Integration 2, 1-23.

- Özçürümez S ve İçduygu A, *Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2020).
- Price E M, 'Persecution Complex: Justifying Asylum Law's Preference for Persecuted People' (2006) 47 Harvard International Law Journal 2, 413-466.
- Parker J and Rathbone, R *African History: A Very Short Introduction* (Oxford University Press 2007).
- Protocol Relating to the Status of Refugees (adopted 31 January 1967, entered into force 4 October 1967) 606 UNTS 267 (1967 Protocol), RG 5.9.1961/10898.
- Park B, 'Strategic Location, Political Dislocation: Turkey, The United States, and Northern Iraq' (2003) 7 Middle East Review of International Affairs 2, 11-23 <https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/meria/meria03_pab01.pdf> accessed 16 September 2024.
- Rodrik D, 'Rights Not Recognized: Applying the Right to Recognition as a Person before the Law to Pushbacks at International Borders' (2021) 33 International Journal of Refugee Law 4, 541-580.
- Ruiter A, 'Objectification, Dehumanization in the Global Migration Crisis' (*Oxford Academic*, 2024) <<https://doi.org/10.1093/oso/978.019.8893400.003.0004>> accessed 6 August 2024.
- Rygiel K, Baban F and Ilcan S, 'The Syrian Refugee Crisis: The EU-Turkey "Deal" and Temporary Protection' (2016) 3 SAGE Global Social Policy 16, 315-320.
- Rivas L, 'A safe haven? Women's experiences of violence in Australian immigration detention' (2023) *Punishment & Society* 1-19.
- Shaw S J, *The Jews of the Ottoman Empire and the Turkish Republic* (Palgrave Macmillan, 1991).
- Solvang O and Neistat A, 'Death from the Skies Deliberate and Indiscriminate Air Strikes on Civilians' (2013) <<https://www.hrw.org/report/2013/04/10/death-skies/deliberate-and-indiscriminate-air-strikes-civilians>> accessed 7 August 2024.
- Santos P A, 'Punishment beatings: Migrants beaten, isolated in Greek refugee camps' (*InfoMigrants*, 2024) <https://www.infomigrants.net/en/post/55116/punishment-beatings-migrants-beaten-isolated-in-greek-refugee-camps?mc_cid=f5c3c95eef&mc_eid=0cd57908d5> accessed 7 August 2024.
- Schultz J, 'An end to asylum? Temporary protection and the erosion of refugee status' in Jacobsen C M, Karlsen M A and Khosravi S (eds), *Waiting and the Temporalities of Irregular Migration* (Taylor & Francis Group 2021) 170-185.
- Safi S, *Uluslararası Hukukta ve Mülteci Hukukunda İnsan Ticareti Suçu* (Legal Yayıncılık 2022).
- Safi S, *Mülteci Hukuku Ders Kitabı* (Legal Yayıncılık 2018).
- Series L and Nilsson A, 'Article 12 CRPD: Equal Recognition before the Law' in Bantekas I, Stein M A and Anastasio D (eds), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary* (Oxford University Press 2018), 1-42.
- Şahin-Mencütek Z, Gökalp-Aras N E, Kaya A and Rottmann S B, *Syrian Refugees in Turkey Between Reception and Integration* (Springer 2023).
- Sunata U and Tosun S, 'Assessing the Civil Society's Role in Refugee Integration in Turkey: NGO-R as a New Typology' (2018) 32 Journal of Refugee Studies 4, 683-703.
- Şimşek D, 'Integration Processes of Syrian Refugees in Turkey: 'Class-based Integration' Get Access Arrow' (2020) 33 Journal of Refugee Studies 3, 537-554.
- Aslı Şirin (der), *Geçici Korumadan Kalcılığa? Sosyo-Ekonomik, Siyasal ve Hukuki Boyutlarıyla Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu* (Marmara Üniversitesi Yayınları 2022).
- Taylor S and others, 'Loss, Grief and Growth: An Interpretative Phenomenological Analysis of Experiences of Trauma in Asylum-Seekers and Refugees' (2020) 999 American Psychological Association 2, 1-32.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun Numarası: 2709, Kabul Tarihi: 18.10.1982, RG 9.11.1982/17863.

- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 'Ülkemizde Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriye Uyruklu Yabancılar Hakkında Doğru Bilinen Yanlışlar' <<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/Brosurler/dog-bilinen-yanl/Dogru-Bilinen-Yanlislar-.pdf>> Erişim Tarihi: 9 August 2024.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı 'Yabancılara yönelik eğitim öğretim hizmetleri' (2014) <http://www.meb.gov.tr/mevzuat/arama_sonuc_mevzuat.php?q=2014%2F21> adresinden erişildi> Erişim Tarihi: 15 July 2024.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, '2013 Türkiye Göç Raporu' (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları Yayın No: 32, 2015) <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2013_yillik_goc_raporu.pdf> Erişim Tarihi: 27 Ekim 2024.
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 'Temporary Protection Distribution of Syrians Under Temporary Protection By Year' <<https://en.goc.gov.tr/temporary-protection27>> accessed 7 August 2024.
- UN Human Rights Council, 'Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic' (2016) <<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/A-HRC-31-68.pdf>> accessed 18 July 2024.
- United Nations General Assembly, 'Promotion and protection of human rights: human rights questions, including alternative approaches for improving the effective enjoyment of human rights and fundamental freedoms' (A/65/261, 9 August 2010) <<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n10/478/91/pdf/n1047891.pdf>> accessed 9 July 2024.
- UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), 'The Cessation Clauses: Guidelines on Their Application' 26 April 1999 <<https://www.refworld.org/policy/legalguidance/unhcr/1999/en/39942>> accessed 6 August 2024.
- Universal Declaration of Human Rights (adopted 10 December 1948 UNGA Res 217 A(III) (UDHR) art 14, RG 27.5.1949/ 7217.
- UNHCR: Urgent Action Needed to Address Dramatic Rise in Rohingya Deaths at Sea (2024) <<https://www.unhcr.org/news/briefing-notes/unhcr-urgent-action-needed-address-dramatic-rise-rohingya-deaths-sea>> accessed 9 August 2024.
- UNHCR, 'Refugee or Migrant? Word Choice Matters' <https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_EN.pdf> accessed 6 August 2024.
- UNHCR, 'Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees' (1992). <<https://www.unhcr.org/fr-fr/en/media/handbook-procedures-and-criteria-determining-refugee-status-under-1951-convention-and-1967>> accessed 10 June 2024.
- Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, 'Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi' (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı) <<https://www.csgeb.gov.tr/medias/6248/gkkuygulamarehberi1.pdf>> accessed 11 August 2024.
- Vijayaraghavan H and Saxena P, 'A premature attempt at cessation' (2019) 62 Forced Migration Review <<https://research.ebsco.com/c/vxop63/viewer/pdf/jtqxqekrdn>> accessed 6 August 2024.
- Vibeke Egli A, *Mass Refugee Influx and the Limits of Public International Law* (Martinus Nijhoff Publishers 2002).
- Waites B, *Europe and the Third World: From Colonisation to Decolonisation c. 1500–1998* (Macmillan Education UK 1999).
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Kanun Numarası: 6458, Kabul Tarihi:4.4.2013, RG 11.4.2013/28615.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, Kanun Numarası: 6458, Kabul Tarihi:4.4.2013, RG 17.3.2016/29656.

Zihniođlu Ö and Dalkıran M, 'From social capital to social cohesion: Syrian refugees in Turkey and the role of NGOs as intermediaries' (2022) 48 *Journal of Ethnic and Migration Studies* 11, 2455-2472.